Сніжана ТРИКОЗ
Ганна БЛЕЧ

видавництво
АТЛАНТ

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

підручник інтегрованого курсу для осіб
з особливими освітніми потребами (F70)

2 клас
частина 2

Сніжана Трикоз, Ганна Блеч

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

підручник інтегрованого курсу
для осіб з особливими
освітніми потребами (F70),

2 клас

(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ
Київ 2024

УДК 57.081.1*кл2(075.2.056.313)
Т70

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 29.03.2024р, №422)

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Т70 Трикоз С. В., Блеч Г. О.
Я досліджую світ підручник інтегрованого курсу для осіб з особливими освітніми потребами (F70) 2 клас (у 2-х частинах), частина 2— Київ :
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ», 2024. — 112 с: іл.

© Трикоз С. В., Блеч Г. О., 2024
© ТОВ «ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ», 2024
оригінал-макет,
художнє оформлення, 2024

ISBN 978-617-8449-11-7

Я досліджую світ

Любий учню! Люба ученице!

Жива й нежива природа, люди й усе, що ними створено, — це світ, в якому ти живеш. Здобути знання про навколишній світ і подорослішати тобі допоможе цей підручник. Роздивляйся малюнки, відповідай на запитання, виконуй завдання кожного розділу і ти більше дізнаєшся про все, що тебе оточує.

Успіхів вам!

НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Роздивись малюнки. Покажи й назви, що належить до навколишнього світу.

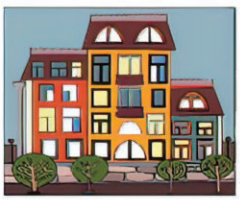

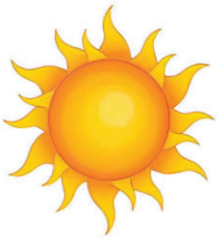

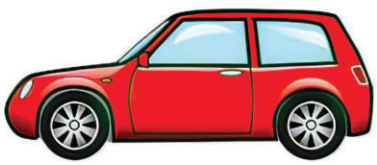

Запам'ятай!

Навколишній світ – це те, що тебе оточує: природа, люди й усе, що створено людьми.

Усе, що тебе оточує створено або людиною або природою.

- Що з того, що ти бачиш зроблено людиною?
- Що створено природою?

Роздивись малюнки. Назви, що відноситься до природи, а що зроблено руками людини.
Все, що тебе оточує створено або людиною або природою.

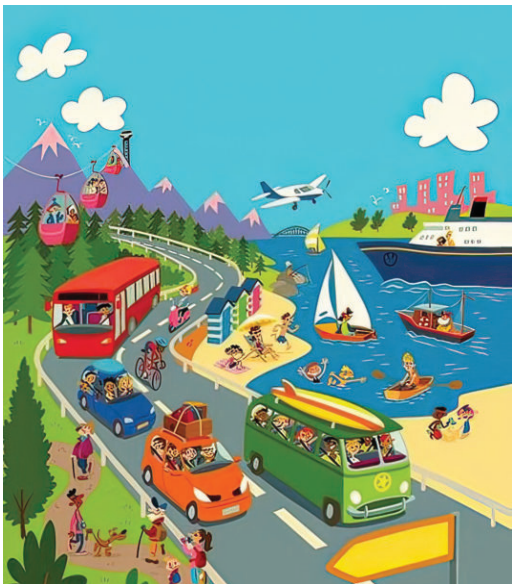

Роздивись малюнки.
Назви, що намальовано. Що поєднує ці зображення?

Люди, тварини, рослини живуть поруч. Усі вони різні але всі вони є частинами природи. Природа — це все, що нас оточує, крім зробленого людиною.

ЩО З ЧОГО ВИГОТОВЛЯЮТЬ

Всі предмети навколо нас, які не відносяться до природи створені людиною.

Роздивись малюнки. Покажи і назви зображені предмети.

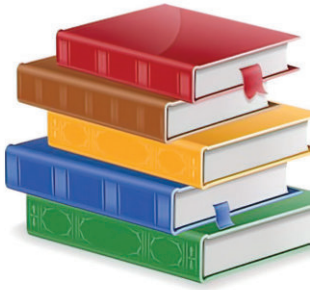

Для виготовлення цих предметів потрібні матеріали, які дає нам природа: глина, метали, деревина, вовна, граніт та інші.

Запитання

1. Як ти гадаєш, для яких предметів на малюнку потрібна деревина?

2. Що із зображеного виготовлено з металу?

3. Що виготовлено із вовни?

Познайомся із виготовленням різноманітних виробів. Для того, щоб природні матеріали перетворились в корисні речі, потрібні знання і багато праці людей. Розглянь, як глина перетворюється у корисні вироби.

Роздивись малюнки. Розкажи за малюнками, як із глини роблять глеки, кухлі, тарілки та інший посуд.

- Які матеріали люди беруть із неживої природи?
- Що виготовляють із цих матеріалів?

Звідки береться одяг

Роздивись малюнки. Розкажи за малюками, як роблять одяг з вовни.

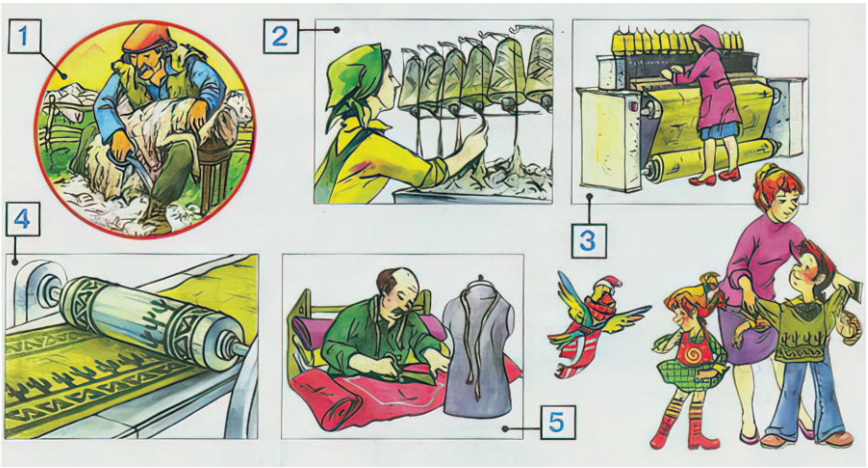

Як називають професію людей, які доглядають за вівцями? Як вони це роблять?

Пригадай і розкажи, що ще люди отримують від тварин.

Одяг шиють із тканини

Роздивись малюнки. Розкажи й покажи, як з тканини зробити штани.

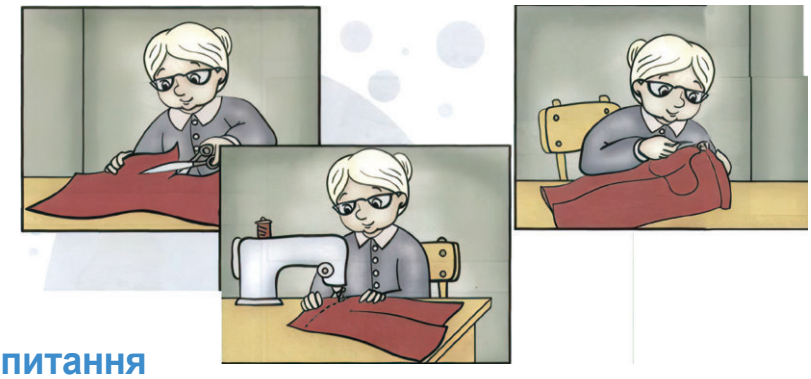

Запитання

1. Як називають професію людей, які шиють одяг?
2. Що потрібно для того щоб зшити штани?
3. Зверни увагу на свій одяг.
4. Спитай у дорослих, з якої тканини виготовлений твій одяг: вовняної, лляної, бавовняної?

Роздивись малюнки. Покажи, хто шиє, хто плете, пришиває ґудзик, зашиває дірку, вишиває, виготовляє тканину. Так створюють одяг.

- Розкажи чому потрібно дбайливо ставитись до одягу?
- З яких матеріалів виготовляють люди речі які ти бачиш навколо?

ЖИВА І НЕЖИВА ПРИРОДА

Роздивись малюнки. Покажи на малюнку гори, пагорб, море, ставок, болото, жабу, озеро, водоспад, річку, кригу, білого ведмідя, ліси, луки.

- Що з намальованого відноситься до природи?
- Покажи на малюнку й назви, що належить до неживої природи.
- Покажи на малюнку й назви, що належить до живої природи.
- На які дві групи можна розділити зображені на малюнку об'єкти? За якими ознаками ти поділяєш їх на «живе», «неживе»?

Запам'ятай!

Природа – це все, що навколо нас, крім того, що створили люди.

Природа буває нежива й жива. Сонце, зорі, повітря, вода, каміння – належать до неживої природи. Рослини, гриби, тварини, людина – до живої природи, їх ще називають живі істоти.

Наведи свої приклади живої і неживої природи.

Роздивись малюнки. Покажи й назви, що ти бачиш.
(сонце, хмара, каміння, земля, квітка, трава, дерево, листок, рослина, курка, пес)

Чим живі істоти відрізняються від об’єктів неживої природи?

Чи може жива природа існувати без неживої природи? Роздивись малюки і дай відповідь. Поясни чому так.

Живі істоти не можуть жити без неживої природи. Сонце – джерело світла і тепла для всього живого на Землі. Живим істотам також потрібні повітря і вода.

Роздивись малюнки. Поясни, що позначають стрілки на малюнку.

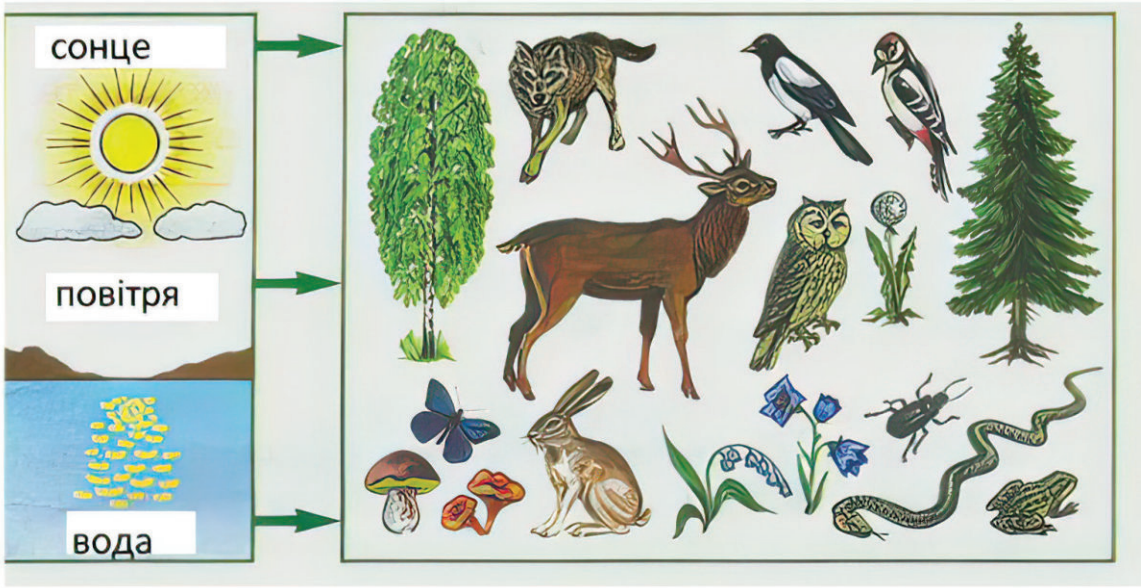

Запам'ятай!

Природа буває жива й нежива. Жива природа не може існувати без неживої!

- Що відноситься до живої природи, і що до неживої?
- Чим живі істоти відрізняються від об'єктів неживої природи?
- Як пов'язані жива і нежива природа? Поясни.

ПРИРОДНІ ЯВИЩА

В природі весь час відбуваються різноманітні зміни. До прикладу, сонце сходить і заходить. Вода на морозі замерзає і перетворюється на лід. Рослини ростуть, тягнуться до світла. Перелітні птахи відлітають у теплі краї взимку, а на весні повертаються. Всі зміни, що відбуваються в природі, називаються явищами природи або **природними явищами**.

Роздивись малюнки. Розкажи, які природні явища можуть відбуватися з цими об'єктами неживої природи і живими істотами?

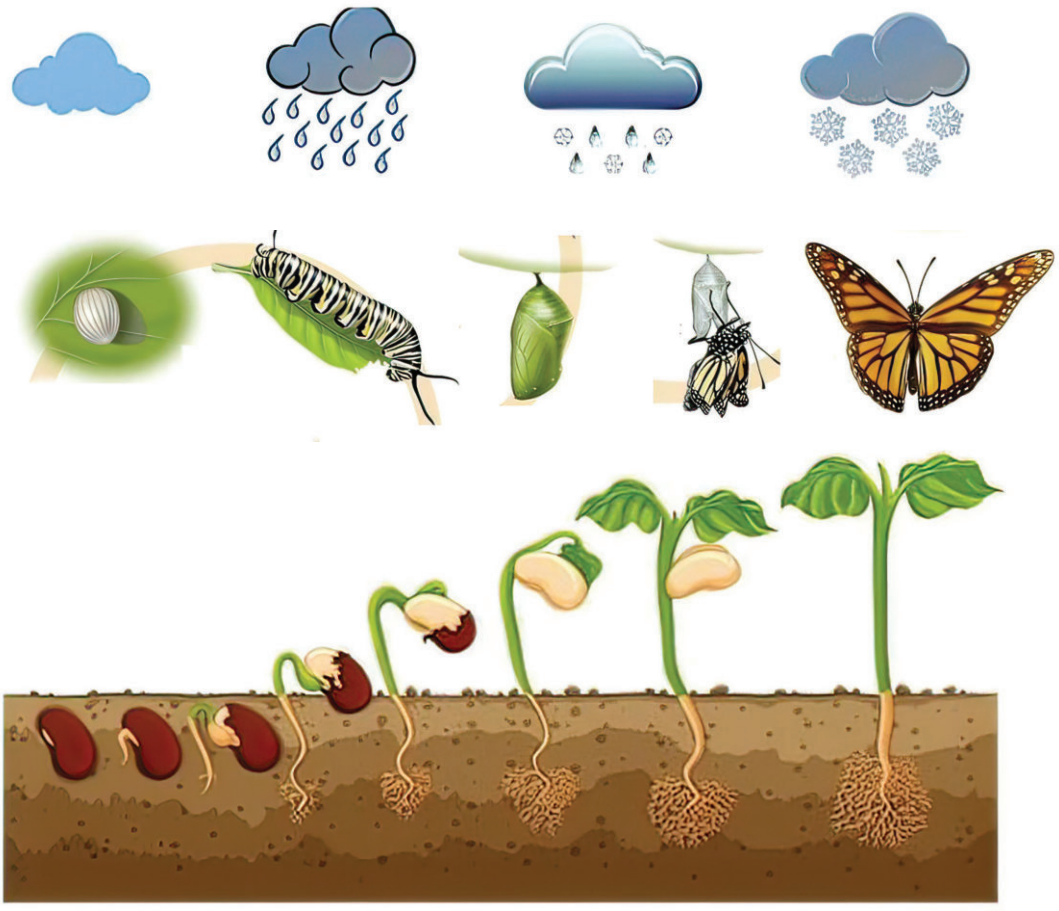

Наведи власні приклади природних явищ. Скористайся підказками на малюнках.

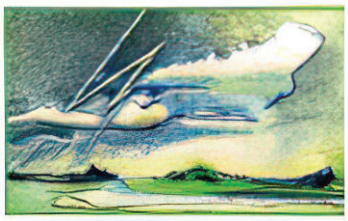

Багато явищ природи пов’язані із тим, як змінюються пори року (сезони). Вони називаються сезонними явищами.

Роздивись малюнки.

- Які пори року (сезони) показані на малюнках?
- За якими ознаками це можна визначити?

Наведи приклади сезонних явищ у природі. Розкажи про сезонні зміни у житті дерева, які ти спостерігав/спостерігала того року.

Усе живе (рослини, тварини, людина) поступово змінюється. За цими змінами можна простежити, як минає час.

Роздивись малюнки.

- Розкажи, як змінюються рослини і тварини з часом.
- Розкажи за малюнками, що спочатку, а що потім.

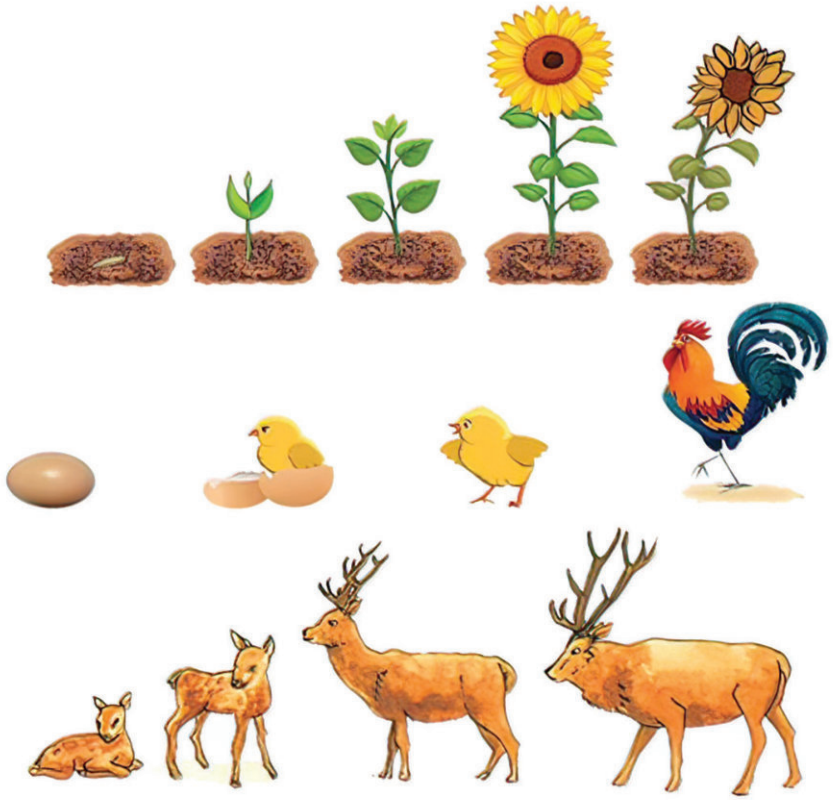

Роздивись малюнки.

- Розкажи, як росте й розвивається людина.
- Визнач правильну послідовність малюнків з допомогою слів «спочатку», «потім».

СОНЦЕ

Сонце – джерело життя на Землі. Воно без зупинки посилає на Землю світло і тепло.

Роздивись малюнок. Розкажи про Сонце. Якого воно кольору, форми?

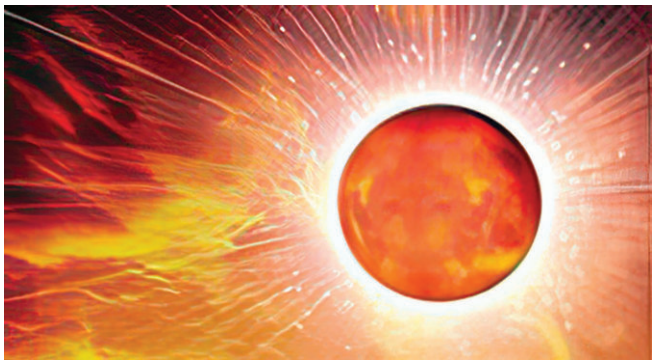

Виліпи модель Сонця з пластиліну за схемою.

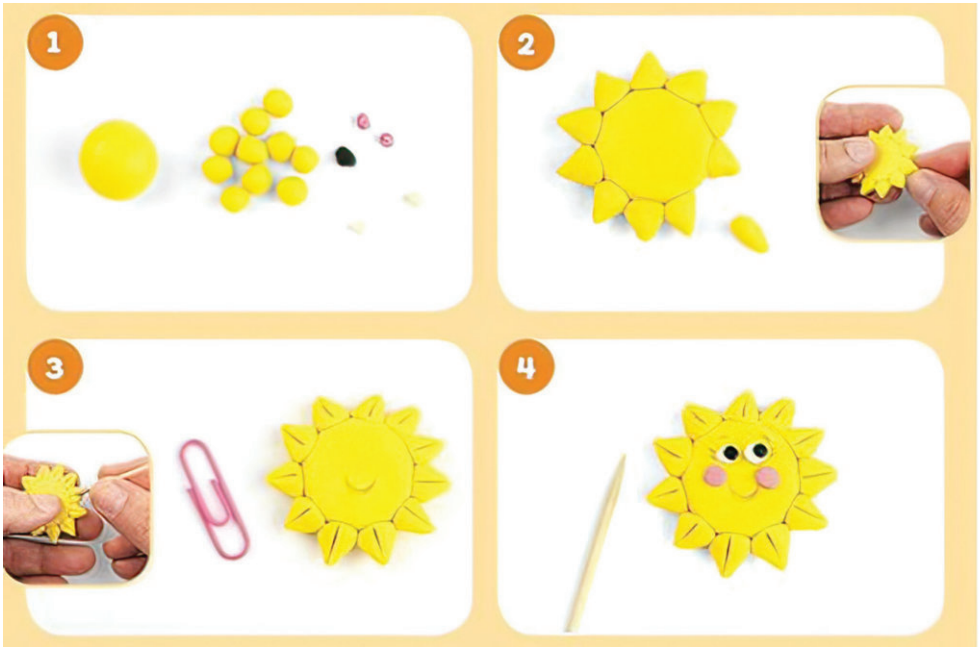

Пригадай, що належить до неживої природи. До якої природи належить Сонце?

Роздивись малюнки. Назви і покажи, хто не може жити без сонячного тепла і світла. Розкажи чому.

Без сонячного світла і тепла не може жити жоден організм. Без сонця темно і холодно. Сонце – величезна розпечена куля. Намагайся не дивитися на сонце, щоб не зіпсувати зір.

Загадка

Гарне, добре, всіх зігріває, на всіх дивиться,
а людям на себе дивитися не дає. *(Сонце)*

Що тобі допомогло відгадати загадку?

Послухай вірш.

Сонце

Сонце сіло на сосну,
Сонно мовило: «Засну».
Сосни сонечко гойдали,
Сосни сонечко благали:
– Сонце, сонечко, не треба,
Стане сумно нам без тебе.

Ганна Чубач

Поясни, чому соснам буде сумно без сонця.

Висота сонця над землею

Сонце посилає на Землю тепло і світло.

Проведи дослід. Постав настільну лампу поруч з глобусом. Уяви, що лампа це сонце. На тій частині глобуса що освітлена буде день. А на тій частині, що затемнена – ніч. Земля обертається навколо себе і від цього змінюється день і ніч.

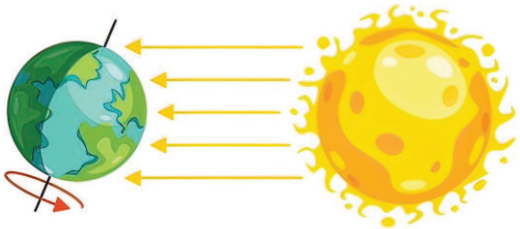

Роздивись малюнки. Покажи на малюнку де зображено день, а де зображено ніч.

ТРИВАЛІСТЬ ДНЯ І НОЧІ

Роздивись малюнки. Покажи й назви, що роблять діти вранці, вдень, в обід, вночі.

Ранок, день, вечір, ніч – це доба. Доба – це міра часу.

Покажи на малюнку, де знаходиться сонце на небосхилі вранці, вдень, в обід, вночі.

З яких частин складається доба?

Запам'ятай!

Ранок, день, вечір, ніч – доба.

Довжина дня

Зміна положення сонця на небосхилі впливає на живу природу.

Роздивись малюнки. Покажи и назви час доби на кожному з малюнків.

Ранок починається з пробудження живої природи. Прокидаються рослини, розкривають бутони квіти. Прокидаються тварини, вилізають зі своїх нір, і птахи відлітають зі своїх гнізд.

Вдень сонце піднімається високо у небо поступово опускаючись після обіду по небосхилу.

Ввечері сонечко опускається все нижче і нижче, і зникає за обрієм. Рослини, тварини і птахи готуються до відпочинку. Квіти закривають свої бутони, тварини ховаються у свої домівки, а птахи співають колискові біля своїх гнізд.

Вночі сонце ховається і настає пітьма. На небі можна побачити зірки і місяць. Люди, тварини і рослини вночі відпочивають, щоб набратися сил на наступний день. Люди сплять у своїх домівках в ліжках, собаки і кішки згортаються калачиком у своїх затишних місцях, птахи ховаються у гніздах, а у деяких квітів закриваються бутони. Ніч це час тиші і відпочинку.

Рух Землі навколо Сонця

Зиму змінює весна, весну – літо, літо – осінь, осінь – зима – це залежить від руху Землі навколо Сонця.

Роздивись на малюнки. Назви і покажи як рухається земна куля навколо сонця.

Дивлячись на малюнок скажи, де тепліше, там де падає сонячне світло, чи навпаки, там де його майже немає. Назви зображені сезони.

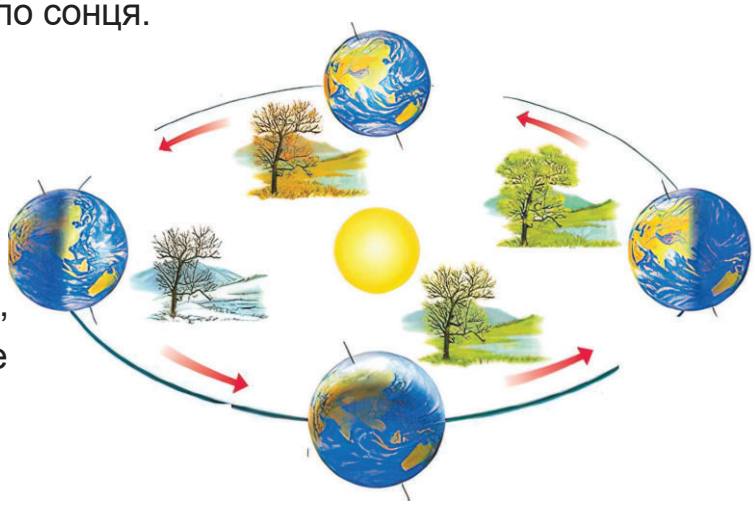

Роздивись малюнки. Пригадай й розкажи, як сонце впливає на зміну пір року.

- Знайди і покажи різні пори року: зима, весна, літо, осінь.
- Поясни, як ти впізнав/впізнала пори року.

Тривалість дня влітку

Влітку сонце підіймається високо над землею, світить довгий час. Тому день влітку довгий, а ніч коротка.

Роздивись малюнки. Розкажи, яку пору року зображено?

- За якими ознаками ти знаєш, що це літо? Поясни.
- Стрілками позначено тривалість частин доби. Покажи й скажи, скільки триває день, а скільки ніч.
- Який час доби влітку триває довше?

Закінчи речення. Влітку день ….., а ніч …. . Використовуй слова довгий», «коротка».

Тривалість дня взимку

Взимку сонце світить мало, піднімається невисоко. Взимку день короткий, а ніч довга.

Роздивись малюнки. Яку пору року зображено? Поясни, чому ти так вважаєш.

- Визнач за допомогою стрілочок на малюнку, який час доби триває довше взимку.
- Закінчи речення. Взимку …. короткий, а ніч… .

ПОГОДА

Роздивись зображення природних явищ, назви їх.

Град

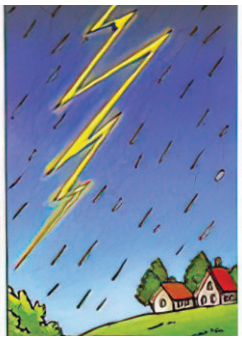

Блискавка

Вітер

Сніг

Дощ

Веселка

Запам'ятай!

Погода – це поєднання температури повітря, хмарності, опадів, вітру.

Температура повітря – холодно, тепло або спека.

Хмарність визначається кількістю хмар на небі. Якщо декілька, кажуть: ясно, якщо хмар багато і вони часто закривають сонце, кажуть: мінлива хмарність. Якщо все небо у хмарах і сонця не видно, кажуть: похмуро.

Опади – дощ, сніг, град.

Вітер може бути слабким або сильним.

Поглянь у вікно і розкажи, про погоду сьогодні. Скористайся словами: тепло, холодно, прохолодно, жарко; хмарно, іде дощ, сніг; дує сильний вітер.

ПОВІТРЯ

Повітря огортає Землю, ніби обгорткою. Повітря оточує нас всюди: на дворі й в кімнаті, у воді й в землі. Повітря – це нежива природа. Повітря не можна побачити, але можна відчути.

Проведи досліди

Дослід 1
Склади із паперу віяло і помахай ним. Що ти відчуваєш? Від віяла рухається повітря, що є навколо нас.

Запам'ятай!
Повітря оточує нас.

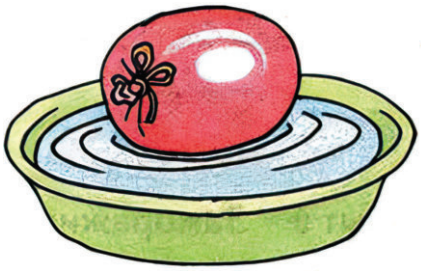

Дослід 2
Надуй повітряну кульку і кинь її у воду. Кулька не тоне, тому що в ній є повітря і воно легше ніж вода.

Запам'ятай!
Повітря легше ніж вода.

Дослід 3
У склянку з водою поклади камінчик. На стінках склянки з'являються бульбашки. Отже, повітря є в шпаринках камінчика.

Відгадай загадку.
Таке велике,
Що займає увесь світ,
Таке маленьке,
Що в щілину зайде.*(Повітря)*

Відчути повітря можна також, коли дме вітер.

Запам'ятай!

Вітер – це рух повітря.

Повітрям дихають люди, тварини і рослини.

Повітря необхідне всьому живому, тому повітря не можна забруднювати.

Чисте повітря – дарунок природи. На жаль, із труб більшості автомобілів, заводів і фабрик у повітря потрапляють шкідливі речовини і воно забруднюється. Таке повітря небезпечно для людей, тварин й рослин. Важливо, щоб на виробництвах працювали прилади, що забирають небезпечні речовини з повітря.

Роздивись малюнки й скажи, у якому місті краще повітря? Чому ти так вважаєш?

- Разом з дорослими перевір, чи чисте повітря у твоєму населеному пункті. Для цього візьми липку стрічку (двосторонній скотч) і розмісти її на дереві в парку, на стовпі біля дороги, на стіні твого будинку. Через добу зніми стрічки і порівняй їх. Яка із стрічок найбрудніша? Чому?
- Дізнайся, що робиться для збереження чистоти повітря у місті де ти живеш.

ВОДА

На Землі багато водних ресурсів: моря, річки, озера, океани. **Вода** – це нежива природа. Без води не можуть жити ні люди, ні тварини, ні рослини. Вода необхідна всім живим істотам, без води вони загинуть.

Роздивись малюнки й розкажи, для яких потреб люди використовують воду.

Дізнайся, звідки вода потрапляє до твоєї оселі.

Властивості води

Пригадай, що ти знаєш про воду. Які властивості має вода?

Дослід 1
Візьми склянку із чистою водою і понюхай її. Що відчуваєш? Вода не має запаху.

Дослід 2 Налий трохи води в тарілку і в склянку. Що спостерігаєш? Вода набирає форму посудини, у яку її наливають. Тобто вода текуча. Вода не має форми.

Дослід 3 Опусти ложку в склянку з водою.
Що спостерігаєш? Вода прозора.

Роздивись малюнки. Назви й покажи у якому стані може бути вода.

ПОРИ РОКУ

ЗИМА

Роздивись малюнки й назви ознаки осені і зими.

Взимку надворі дуже холодно – це мороз. Сонце світить та не гріє. Дні стали короткими, а ночі - довгими. У повітрі часто кружляють сніжинки, бувають снігопади, заметілі, на дорогах ожеледиця. Земля, дерева й кущі вкриваються пухнастим, білим снігом. Вода в калюжах, озерах і ставках, в річках замерзає і перетворюється на лід. Ведмеді, борсуки, їжаки всю зиму сплять. Зимуючі птахи шукають біля людського житла їжу й тепло. Діти грають у сніжки, ліплять снігові фігури, катаються на санках, лижах, ковзанах.

Запитання

1. Яку пору року зображено на малюнку?
2. Чим узимку вкриваються земля, дерева, кущі?
3. На що перетворюється взимку вода в річках, озерах і ставках?
4. Які тварини сплять усю зиму?
5. Що роблять зимуючі птахи?
6. За що діти люблять зиму?

Розкажи про зиму, користуючись малюнками-підказками.

Запам’ятай назви зимових місяців.

У грудні вкриваються кригою річки, озера і ставки.

У січні зазвичай випадає багато снігу. Люди святкують Новий рік.

У лютому буває дуже холодно, але сонце світить яскравіше, дні стають довшими.

Грудень

Січень

Лютий

Запитання

1. У якому місяці річки, озера й ставки вкриваються кригою?
2. У якому місяці люди святкують Новий рік?
3. У якому місяці зими дні стають довшими?

Рослини зимою

Життя рослин завмирає. Дерева і кущі стоять зовсім голими.

Під снігом можна побачити підмерзлу траву.

Пригадай, які дерева залишаються зеленими взимку.

Тварини зимою

Взимку в лісі тихо. Іноді застукає дятел. Лисиця полює на мишей. Стрибає білка, шукає свої запаси. Олень та зайчик обгризає кору дерев. Борсук та ведмідь сплять. Маленький бурундук заготовляє собі на зиму до 10 кг горіхів та хлібних зерен. Більшу частину часу бурундук спить взимку, але прокидається, щоб попоїсти.

Запитання

1. Як ти гадаєш, навіщо дятел стукає дерево?
2. Чим харчуються зимою лисиця, білка?
3. Що робить зимою ведмідь?
4. Як зимує борсук?

Одяг і заняття людей взимку

Надворі взимку часто буває холодно, мороз. Тому, щоб не замерзнути й не захворіти, потрібно вдягати теплий одяг: куртку, чоботи або теплі черевики, шапку, рукавички, шарф.

Роздивись малюнки й назви зимовий одяг дівчинки та хлопчика.

Роздивись малюнки й розкажи про зимові розваги дітей.

- Який одяг ти носиш взимку?
- Розкажи, які у тебе улюблені зимові розваги?

Узимку тваринам важко жити, особливо якщо зима дуже морозна і сніжна. У цей час їм потрібна допомога та піклування людей.

Роздивись малюнки. Розкажи, як люди піклуються про зимуючих птахів та диких звірів.

Узимку часто бувають снігопади. Сніг товстим шаром вкриває землю і заважає пересуватися людям і машинам. Тому, дороги і тротуари розчищають від снігу. У містах сніх із вулиць прибирають снігозбиральні машини.

Знайди дві однакові сніжинки.

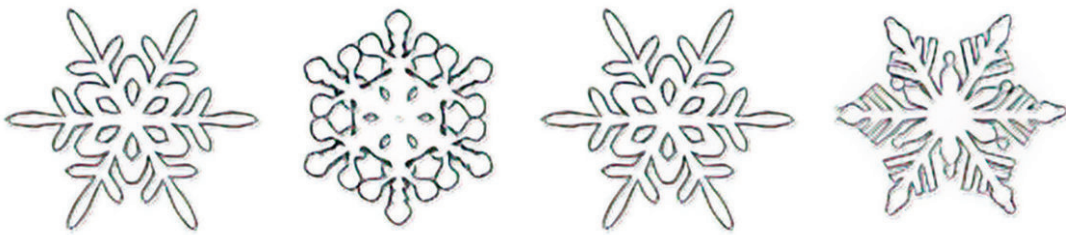

ВЕСНА

Роздивись малюнки й назви ознаки зими і весни.

Навесні небо блакитне, прозоре. Сонце світить яскраво, пригріває. Віє теплий вітерець. Сніг темнішає і тане. На проталинах пробивається зелена травичка, з'являються перші квіти. На річках тане лід. Починається льодохід. Великі криги пливуть річкою. На гілках дерев бубнявіють бруньки. Прокидаються від зимового сну ведмеді, їжаки, комахи. Повертаються з вирію птахи. Діти радіють весні: вони катаються на самокатах, велосипедах.

Запитання

1. Яку пору року зображено на малюнку?
2. Які навесні небо, сонце, вітер?
3. Що навесні відбувається зі снігом?
4. Що навесні відбувається з льодом на річках?
5. Що навесні відбувається з деревами?
6. Хто навесні повертається з теплих країв?
7. Чому діти радіють весні?

Розкажи про весну, користуючись малюнками-підказками.

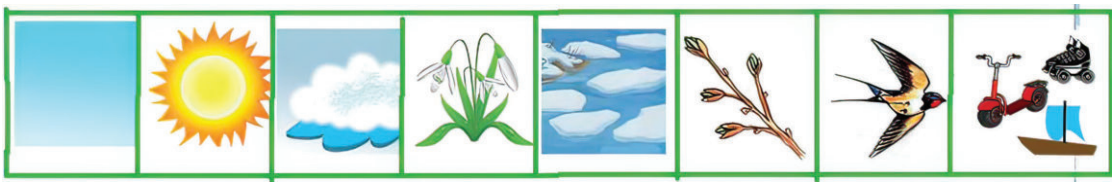

Запам’ятай назви весняних місяців.

Березень Квітень Травень

Роздивись малюнки.

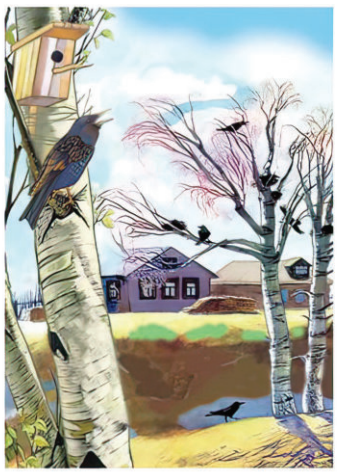

Березень — перший місяць весни. Сонце пригріває сильніше. Сніг і бурульки тануть. На деревах бубнявіють і розпукуються бруньки.

З'являються перші весняні квіти: підсніжник , сон , проліска . За березнем настає **квітень**. Весь сніг розтанув. На деревах з'являється листя. Розквітають весняні квіти: нарциси і тюльпани . Останній місяць весни – **травень.** З'являються метелики, жуки, бджоли . Дмуть теплі вітри, по небу пливуть білі хмари. Часто бувають грози. Блискає блискавка, сердито гримить грім. Після травневого дощу в небі можна спостерігати веселку.

Запитання

1. Як називаються весняні місяці? Чому вони так називаються?
2. Чому у березні тане сніг?
3. Що відбувається в природі у квітні?
4. Які весняні квіти ти знаєш?
5. Яких весняних комах ти знаєш?
6. Які природні явища часто бувають у травні? Згадай й назви кольори веселки.

Рослини навесні

Як тільки навесні починає танути сніг, з'являється перша трава.

Роздивись малюнок, на якому зображено весняний ліс. Назви ознаки весни.

Навесні в лісі з'являються квіти.

Роздивись квіти і прочитай їхні назви. Чи бачив ти такі квіти? Яка з цих квіток має сильний аромат?

Конвалія

Підсніжник

Проліска

У містах і селах люди висаджують весняні квіти.

Пригадай, які з цих квітів ти бачив навесні. Назви їх.

Роздивись малюнки. Склади розповідь про те, як змінюються рослини у весняні місяці.

Навесні цвітуть дерева й кущі.

У квітні цвітуть тополя й береза . Їхні квітки називають сережками.

Пізніше цвітуть дуб , а також черемха та бузок .

В садах цвітуть плодові дерева: абрикос , вишні, черешні , яблука і груші

- Чому квіти тополі, берези називають сережками?
- Які дерева цвітуть навесні?

Навесні під час прогулянки в парку або екскурсії відшукай черемху й бузок і понюхай їхні квітки. Дізнайся якого кольору бувають квітки бузку.

Тварини навесні

Навесні повертаються з вирію перелітні птахи. Першими з теплих країв прилітають граки та шпаки. Вони облаштовують гнізда й виводять пташенят. Шпаки селяться у будиночках - шпаківнях. Буває, що в одній і тій самій шпаківні птахи мешкають багато років. Якщо ж раптом там уже оселився якийсь птах, то шпак рішуче виганяє непроханого гостя. Люди навесні роблять і вивішують нові шпаківні, щоб усім птахам було де жити.

- Які птахи першими повертаються з вирію?
- Для чого люди роблять шпаківні?

Роздивись і назви зображених перелітних птахів.

Із закінченням морозів у тварин лісу починається нове життя.

Заєць і білка знову линяють – змінюють зимове хутро. Заєць стає сірим, а білка коричневою. Хутро зайця-біляка взимку має біле забарвлення, щоб його не помітив вовк або лисиця. А коли снігу немає, натомість усюди проглядає земля, доводиться вбиратися у сіру шубку.

Лисиці й вовки теж навесні линяють, але забарвлення їхнього хутра не змінюється. Їм нема від кого ховатися.

Прокидаються після зимової сплячки ведмеді та їжаки.

Навесні з'являються дитинчата у тварин.

Запитання

1. Чому заєць линяє навесні?
2. Чому забарвлення хутра лисиць і вовків не змінюється навесні?
3. Які тварини навесні прокидаються після сплячки?
4. Як називаються дитинчата: оленя, вовка, кабана?

Одяг і заняття людей навесні

Навесні пригріває сонце і людям вже не потрібно вдягати дуже теплі речі.

Роздивись малюнки. Назви одяг, в який одягнені хлопчик і дівчинка.

Роздивись малюнок. Розкажи, що роблять діти і що навесні любиш робити ти.

У людей навесні багато роботи в полях, садах, на городах. На полях орють землю, висівають насіння хлібних і овочевих рослин, садять картоплю. У садах прибирають торішнє листя, обкопують дерева, висаджують саджанці плодових дерев і кущів. На городах роблять грядки, садять городину.

Запитання

1. Що навесні люди роблять на полях?
2. Які роботи потрібно виконати навесні в садах?
3. Що вирощують на городах?
4. Насіння яких овочевих рослин ти бачив?

ЛІТО

Роздивись малюнки й назви ознаки весни і літа.

Улітку небо ясне, прозоре. Сонце дає багато світла і тепла. Дні стають довшими, а ночі – коротшими. Часто бувають сильні, але теплі дощі з грозами. Квіти цвітуть. Всі дерева і кущі вкриті зеленими листочками. Колосяться в полі пшениця і жито. У садах дозрівають смачні ягоди й фрукти. Птахи поють у лісах і садах. Пурхають метелики і бабки. У дітей канікули: вони відпочивають – гуляють в парках, в лісі, купаються, рибалять, збирають ягоди та гриби.

Запитання

1. Яку пору року зображено на малюнку?
2. Які влітку небо, сонце?
3. Які влітку дні, а які ночі?
4. Що влітку відбувається з рослинами?
5. Чому діти люблять літо?

Розкажи про літо, користуючись малюнками-підказками.

Запам’ятай назви літніх місяців.

Червень Липень Серпень

Червень — перший місяць літа. Буяють квіти. Спіють суниці . Цвітуть акація і горобина .

Птахи вигодовують своїх пташенят.

Липень – середина літа. Часто бувають зливи з грозами, гримить грім, виблискують блискавки. Цвіте липа . Спіють фрукти і ягоди: абрикоси , вишні , персики, малина . Пташенята виросли і вчаться літати.

Запам'ятай!

Блискавка під час грози становить небезпеку для всього живого. Вона може спричинити пожежу. Щоб уберегтися від блискавки вдома, потрібно зачинити вікна і вимкнути електроприлади, а на вулиці – зайти в будинок.

Серпень – останній місяць літа. У садах достигають яблука, груші , сливи, на городах – морква , буряк, цибуля , на полях – жито, пшениця . У лісах багато грибів і горіхів.

Запитання

1. Як називаються літні місяці? Як ти вважаєш, чому вони так називаються?

2. Що роблять птахи в перший місяць літа? Які ягоди спіють у червні?

3. Який місяць літа найспекотніший? Які фрукти спіють в липні?

4. Який останній місяць літа? Що достигає в садах, на городах, на полях у серпні?

Рослини влітку

Улітку скрізь красуються квіти: і в садку, і на клумбах, і в лісі, і на луках.

Роздивись зображені квіти. Прочитай їхні назви.

Польові квіти

Мак

Дзвоники

Кульбаба

Ромашка

Садові квіти

Айстра

Троянда

Гладіолус

1. Чи бачив/бачила ти такі квіти? Де ти їх бачив/бачила?
2. Які ще назви квітів ти знаєш?

Літо — пора достигання багатьох лісових ягід.

- Як називаються зображені ягоди?
- Які ще лісові ягоди ти знаєш?

Роздивись малюнки. Назви овочі та фрукти, що достигають в червні, липні, серпні.

Урожай червня

Урожай липня

Урожай серпня

- Як люди використовують овочі та фрукти?
- Які фрукти тобі смакують?

Тварини влітку

Улітку в лісі для тварин багато їжі. Їм не потрібно ховатися від холоду.

У житті тварин літо — період вигодовування і виховання потомства.

У оленів підростають оленята, у кабанів — поросята, у лосів — лосенята, у лисиць — лисенята. Підрослі дитинчата переходять до самостійного життя.

Запам'ятай, як називаються дитинчата згаданих диких тварин. Пригадай, як називаються дитинчата ведмедів, вовків, зайців, їжаків.

Роздивись малюнки і скажи, як називаються домівки білки й лисиці.

Білка живе в ...

Лисиця живе в ...

Чим білка годує своїх білченят?

Одяг і заняття людей улітку

Літо – найтепліша пора року, коли люди носять легкий літній одяг. Щоб захистити голову від сонця, обов'язково слід надягати кепку або панамку.

Роздивись малюнки. Назви одяг, який носять хлопчики й дівчатка влітку.

Роздивись малюнок. Розкажи, що влітку роблять діти й що любиш робити ти.

Улітку люди доглядають за городом: поливають рослини, видаляють бур'яни. Це потрібно робити, щоб був щедрий урожай: без води рослини загинуть, а бур'яни заважають рости культурним рослинам.

- Як люди доглядають за городом?
- Для чого потрібно поливати рослини, видаляти бур'яни?

Улітку люди доглядають також за рослинами саду й збирають урожай ягід.

- Які правила роботи в саду ти пам'ятаєш?
- Чи потрібно поливати рослини саду, якщо йдуть дощі?

ОСІНЬ

Роздивись малюнки й назви ознаки літа і осені.

Восени небо сіре, похмуре, часто їдуть дощі, дме холодний вітер. Дні стають коротшими, а ночі довшими. Листя на деревах жовтіють, падають на землю. Трава в'яне і чорніє. Комахи від холоду ховаються у землю і під кору дерев. Перелітні птахи збираються у зграї і відлітають у теплі краї. Тварини готуються до зими: запасають корм і линяють. Люди збирають урожай овочів та фруктів.

Запитання

1. Яку пору року зображено на малюнку?
2. Яке восени небо? Який восени вітер?
3. Що восени відбувається з листям дерев?
4. Що восени стається з травою?
5. Що восени роблять комахи?
6. Що восени роблять перелітні птахи, звірі?
7. Що восени роблять люди?

Розкажи про осінь, користуючись малюнками-підказками.

Запам’ятай назви осінніх місяців.

Вересень

Жовтень

Листопад

- Який осінній місяць зображено на кожному з малюнків?
- Чому ти так вважаєш?

Поміркуй, якої пори року можна побачити такі листочки. Збери і засуши листя дерев у вересні, жовтні, листопаді. Порівняй їх за кольором і на дотик.

Рослини восени

У вересні дозрівають фрукти і ягоди: яблука , сливи , груші, персики , виноград . Дозрівають овочі: помідори , перець . Достигають плоди горіхів , шипшини , калини . Цвітуть квіти: жоржини, айстри , чорнобривці . У лісі ростуть гриби .

У жовтні листя на деревах і кущах жовтіє, починається листопад. Жовтень називають золотою осінню. На полях люди збирають моркву , буряки , капусту .

У листопаді дерева і кущі скидають листя, трава в’яне. Починаються заморозки. Часто йдуть дощі, випадає перший сніг.

Запитання

1. Які ягоди і фрукти достигають у вересні?
2. Чому жовтень, листопад мають таку назву?
3. В якому місяці випадає перший сніг?

Тварини восени

З настанням осені тварини починають готуватися до зими. У білки і зайця змінюється забарвлення хутра, відростає густа пухнаста шерсть. Це називається **линянням**. У білки шубка стає сірою, а в зайця — білою. Ведмеді залягають у сплячку. Комахи ховаються від холоду під кору дерев і в ґрунт. Перелітні птахи відлітають у вирій.

Роздивись зображених тварин і прочитай, як вони готуються до зими.

Білка робить на зиму запаси корму і змінює свою руду шубку на сіру. Їжак залягає у сплячку до весни — заривається в сухе листя, мох або облаштовує гніздо в норі. Бджоли, рятуючись від холодів, заклеюють щілини у вулику липкою речовиною, яку самі виробляють.

Запитання

1. Які тварини з настанням осені линяють?
2. Як готуються до зими комахи?
3. Чи бачив ти їжака? Який він? Які ще тварини залягають у сплячку?
4. Яку користь приносять бджоли?

Одяг і заняття людей восени

Восени погода мінлива. Стає прохолодніше, часто ідуть дощі. Щоб не застудитися, слід одягатись по погоді.

Роздивись малюнки. Назви одяг який потрібен для осінньої погоди?

Роздивись малюнки. Розкажи, що роблять діти; в який одяг вони вдягнені.

- Листя яких кольорів ти збирав/збирала восени?
- Якої пори року можна зібрати жолуді, каштани, горіхи?

Роздивись малюнок. Розкажи, що діти роблять у саду.

- Для чого люди збирають урожай фруктів?
- З чого можна зварити варення, зробити сік?

За малюнками розкажи про осінні роботи в селі й у місті.

Запитання

1. Урожай яких овочів збирають восени?
2. Які овочі потрібні для приготування борщу?
3. Для чого в містах прибирають опале листя?

РОСЛИНИ

Рослини — живі організми, які дихають, ростуть, розмножуються, живляться речовинами ґрунту й повітря, відмирають.

ДИКОРОСЛІ Й КУЛЬТУРНІ РОСЛИНИ

Рослини поділяються на дикорослі та культурні.

Дикорослі рослини ніхто не садив і ніхто не доглядає. Вони самі ростуть у лісі, полі, на луках.

Культурні рослини – це рослини, що їх посадила й виростила людина. Вона доглядає за ними, збирає врожай.

Люди використовують **різні частини рослин**:

Корені

морква буряк селера

Стебла

Листки

Квітки

Плоди

Плоди з насінням

горох

соняшник

пшениця

кукуруза

Запам'ятай!

Коріння, стебло, листя, квіти, плоди, насіння – це органи рослин.

Запам’ятай!

До культурних рослин належать овочеві, фруктові, ягідні, декоративні, технічні культури.

Запитання

1. Покажи на малюнку рослини, які людина вирощує заради коренів. Назви ці рослини. Розкажи, як використовують моркву, буряк, редьку. Які ще рослини, що їх вирощують заради коренів, ти знаєш?

2. Роздивись на малюнку стебла льону та конопель. З них виробляють тканини та олію.

3. Скажи, що використовують в їжу у білокачанної капусти, салату листкового, кропу.

4. Назви квітки на малюнку. Розкажи про свої улюблені квіти. Як ти вважаєш, для чого люди складають із квітів букети?

5. Назви плоди на малюнку. Розкажи, як їх використовують.

6. Прочитай назви рослин, які вирощують заради насіння. Пригадай, як використовують насіння гороху, кукурудзи, соняшнику, пшениці.

Овочеві культури вирощують на ланах, городах, у теплицях. **Фруктові та ягідні** культури вирощують у садах.

- Покажи на малюнку овочі. Назви їх.
- Покажи на малюнку фрукти, ягоди. Назви їх.
- Які фрукти і ягоди тобі найбільше смакують?

Декоративні культури вирощують, щоб прикрашати парки, сквери, оселі.

Є такі культурні рослини, які переробляють на заводах. Їх називають **технічними.** На заводах із картоплі виробляють крохмаль, з насіння соняшнику – олію, з буряків – цукор.

Роздивись зображені технічні культурні рослини. Назви, що з них виготовляють.

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

Багато рослин мають лікарські властивості. Чай з липового цвіту і звіробою лікує від нежиті. Настій ромашки і календули використовують для полоскання горла при застуді.

Ромашка

Звіробій

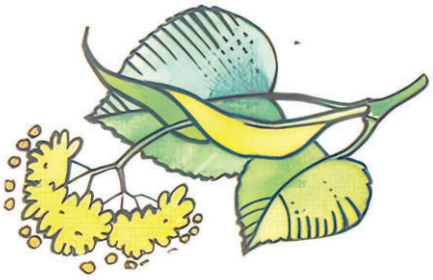

Липовий цвіт

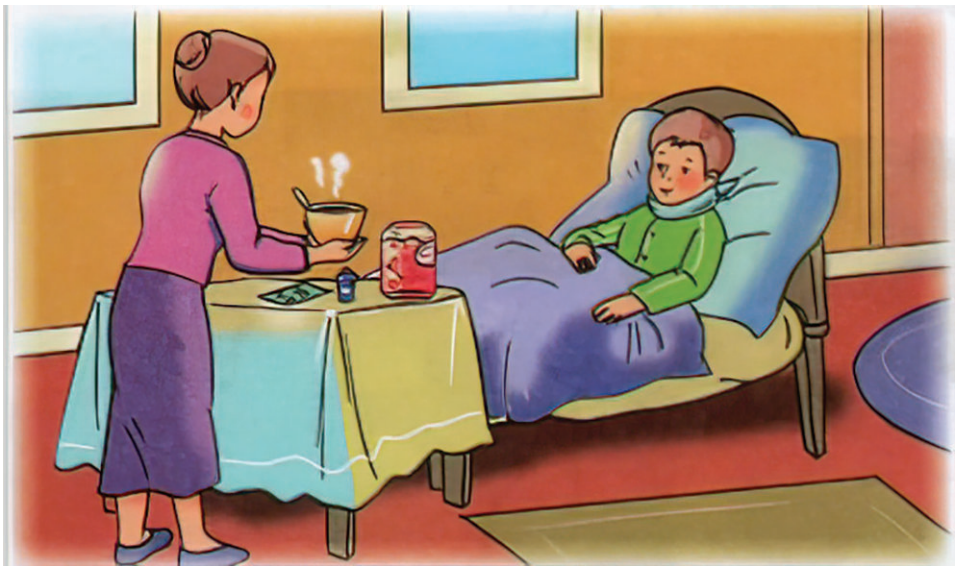

Запитання

1. Які лікарські рослини ти знаєш?

2. Які лікарські рослини заготовляють на зиму твоя мама, бабуся, рідні? Як вони це роблять?

3. Як тебе лікують вдома від нежитю, застуди?

ОРГАНИ РОСЛИН

Частини рослини, з яких вона складається, називають **органами рослини.**

Роздивись малюнок. Пригадай, назви яких частин рослини ти знаєш.

Корінь закріплює рослину в ґрунті, поглинає з ґрунту воду й поживні речовини і передає їх у стебло.
Стебло передає воду й поживні речовини від кореня до листків і квіток рослини.
Листки виділяють кисень, необхідний для дихання всіх живих істот.
Квітки — це органи розмноження рослин.
Плід утворюється з квітки й має всередині насіння: перець, яблуко, слива, горіх, огірок.

Знайди на малюнку: корінь; стебло; листки; квітки.

Запам'ятай!

Органи рослини: корінь, стебло, листя, квітки, плід.

РОЗВИТОК РОСЛИН

Щоб виростити садову квітку, треба спочатку висіяти в землю насіння, потім доглядати рослину, поливати, видаляти бур'яни. Проте і на лузі, і в лісі, і в полі росте багато різних квітів, хоча їх ніхто не садив і не доглядав. Про них подбала сама природа. Вітерець приніс насіннячко, дощик його полив, сонечко пригріло — і виросла чудова квіточка.

За малюнком простеж розвиток рослини.

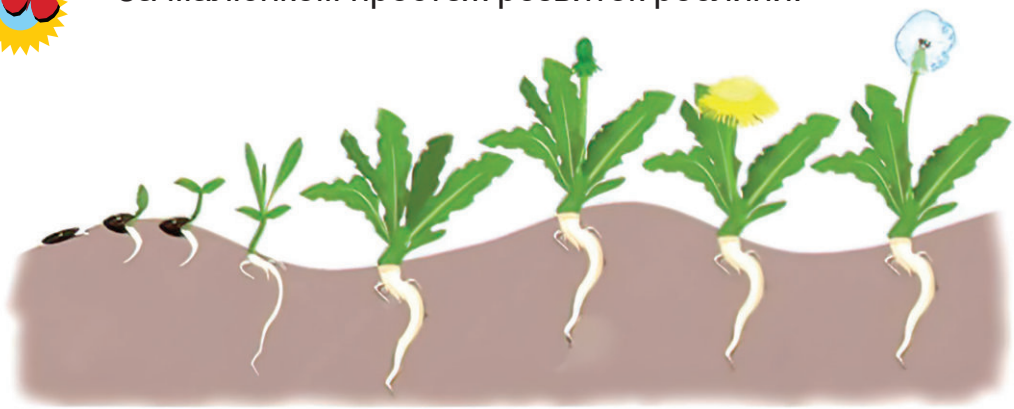

- Чи може насіння прорости без води, тепла, світла?
- Що потрібно рослині для росту?

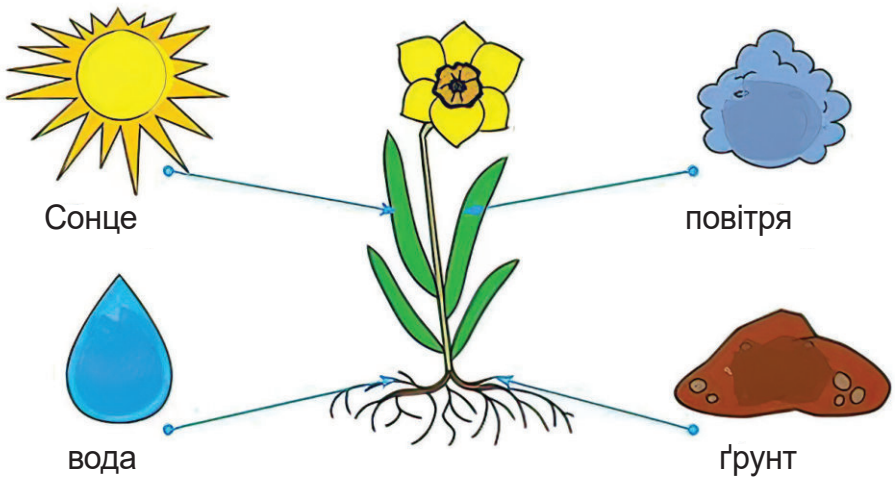

ОВОЧІ

Роздивись малюнки. На них зображено культурні рослини: буряк, цибуля, гарбуз. Вони ростуть на городі.

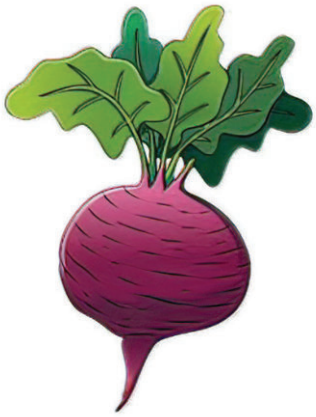

- Як буряк, цибулю й гарбуз можна назвати одним словом?
- Де вони ростуть?
- Чим корисні овочі?

Відгадай загадки.

Червоні чоботи в землю закопані.
(Буряки)

* * *

Сидить Марушка в семи кожушках:
хто її роздягає, той сльози
проливає.
(Цибуля)

* * *

Без рук, без ніг на пліт лізе.
(Гарбуз)

Склади розповідь про овоч (на вибір) за планом-схемою.

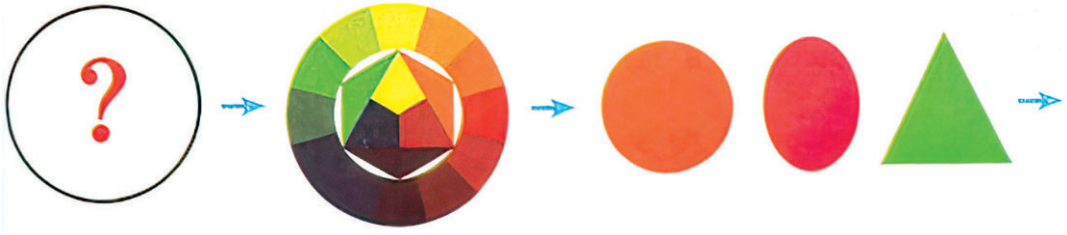

Назва Колір Форма

Смак Який на дотик?

Де росте?

Що можна приготувати?

Овочі містять багато поживних речовин і вітамінів. В одних овочів (капуста, помідори, огірки, перець, гарбуз тощо) для споживання людиною придатні соковиті частини, розташовані над землею. В інших овочів (буряк, морква, редька тощо) їстівні частини розташовані в землі.

Запитання

1. Які овочі ти знаєш?
2. Чим корисні овочі?
3. Які овочі ти любиш споживати?
4. Як збирають твої улюблені овочі?

Роздивись малюнки.

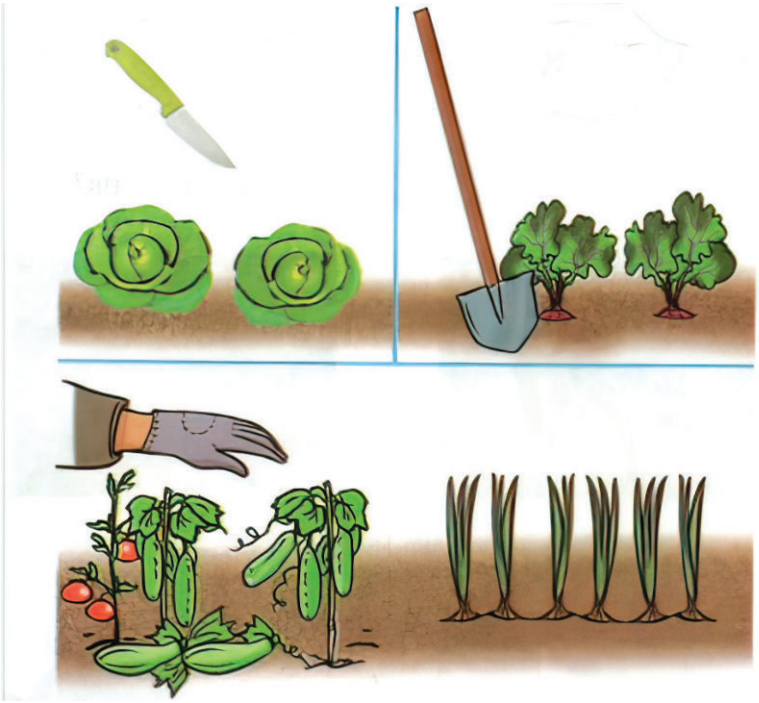

- Назви овочі, які зрізають ножем.
- Назви овочі, які викопують лопатою.
- Назви овочі, які зривають.

Роздивись малюнки. Склади розповідь про те, як вирощують і збирають картоплю.

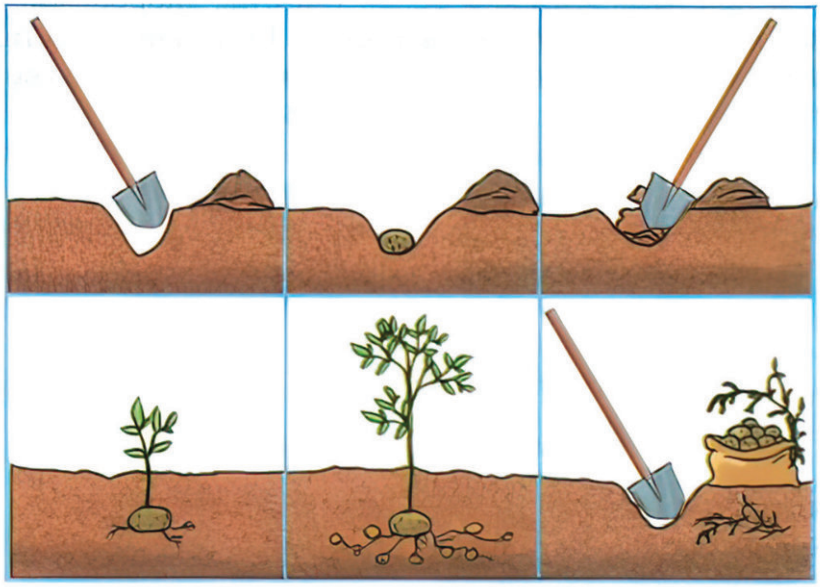

Роздивись малюнки. Склади розповідь про те, як приготувати салат і суп. (Зразок: «Треба помити і нарізати два помідори, півогірка, одну цибулю, п'ять редисок та заправити олією».)

- Які ще овочі ти знаєш?
- Які овочі споживають сирими, а які варять, смажать, печуть, сушать.

Український борщ

Є така приказка: «Хто їсть борщ, той буде здоровим». Борщ — смачна й корисна страва. Приготувати борщ нескладно. У каструлю кладуть шматочок яловичини або свинини, картоплю, капусту, квасолю, буряк, засмажують цибулю з морквою. На останок додають помідор, петрушку, кріп, лавровий лист, перець. У пісний борщ замість м'яса кладуть гриби. Коли готовий борщ розливають по тарілках, ще й сметани додають. Пахне на всю хату! Смакота!

- Як готують борщ?
- А що готують із овочів у твоїй родині?

Маленький кухар

Приготуй разом із дорослими з сирих овочів салат, а з варених — вінегрет.

Роздивись малюнок. Знайди та порахуй усіх черв'ячків.

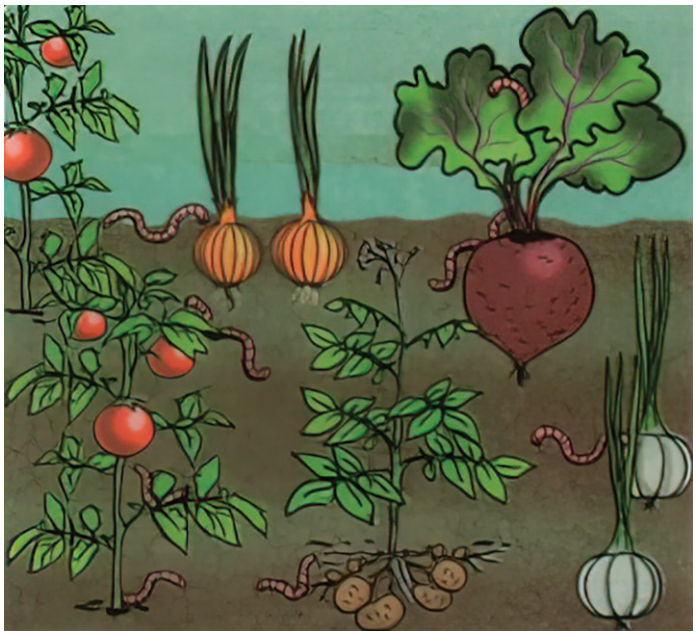

Які овочі на малюнку ти знаєш?

Що придбала білка?

Уважно роздивись малюнки. Назви овочі, які придбала білка.

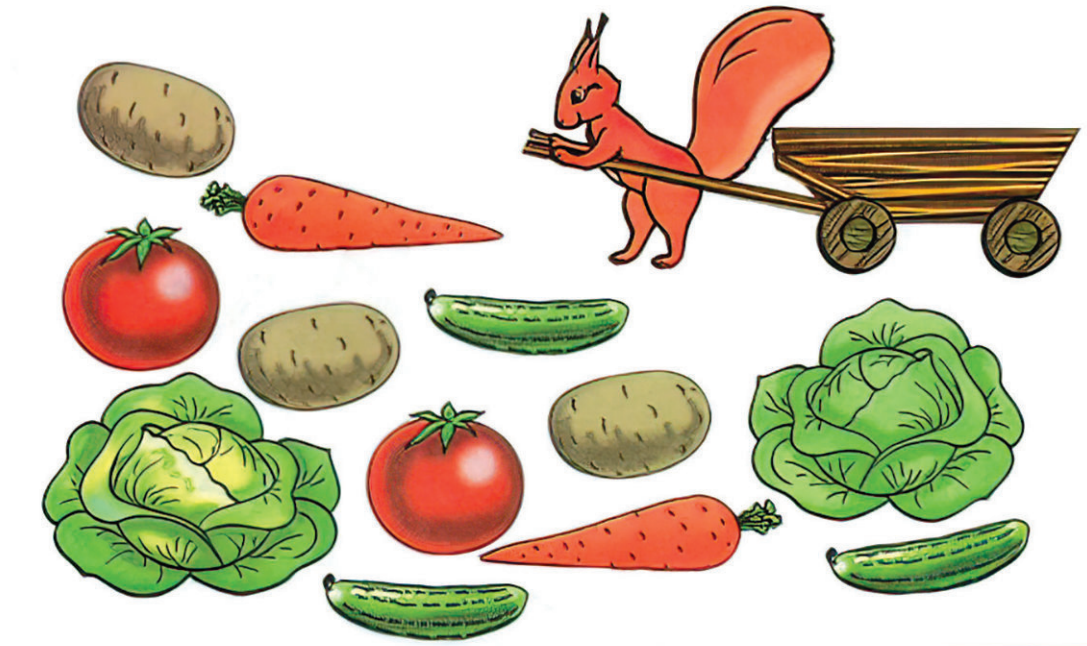

ФРУКТИ

Улітку в садку — краса. Червоніють вишні, жовтіють абрикоси, достигли перші сливи, соковиті білі яблука. Діти радіють літу, бо воно щедре на фрукти.

Роздивись малюнки.

- Які фрукти ти знаєш?
- Де вони ростуть?
- Як люди використовують фрукти?

Склади розповідь про фрукт (на вибір) за планом-схемою.

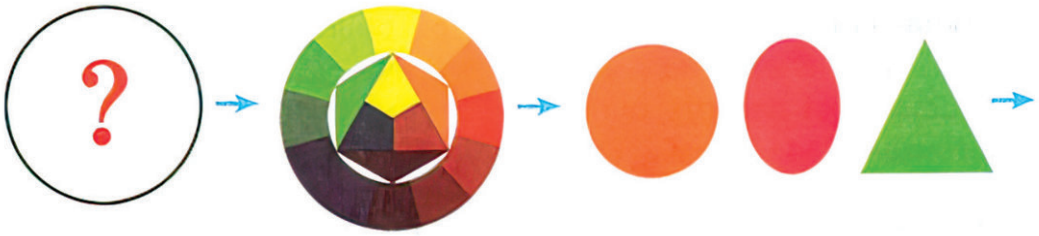

Назва Колір Форма

Смак Який на дотик?

Де росте?

Що можна приготувати?

Послухай вірш.

Вишеньки

Поблискують черешеньки
в листі зелененьким,
черешеньки ваблять очі
діточкам маленьким.
Дівчаточко й хлоп'яточко
під деревцем скачуть,
простягають рученята
та мало не плачуть:
раді б вишню з'їсти,
та високо лізти,
ой раді б зірвати,
та годі дістати!
«Ой вишеньки-черешеньки,
червонії, спілі,
чого ж бо ви так високо
виросли на гіллі!»
«Ой того ми так високо
виросли на гіллі, –
якби зросли низесенько,
чи то би доспіли?»

Леся Українка

- Що завадило дітям поласувати вишнями?
- Чому вишні не достигли б, якби росли низенько?

Роздивись малюнки. Назви, що зайве в кожному рядку. Чому?

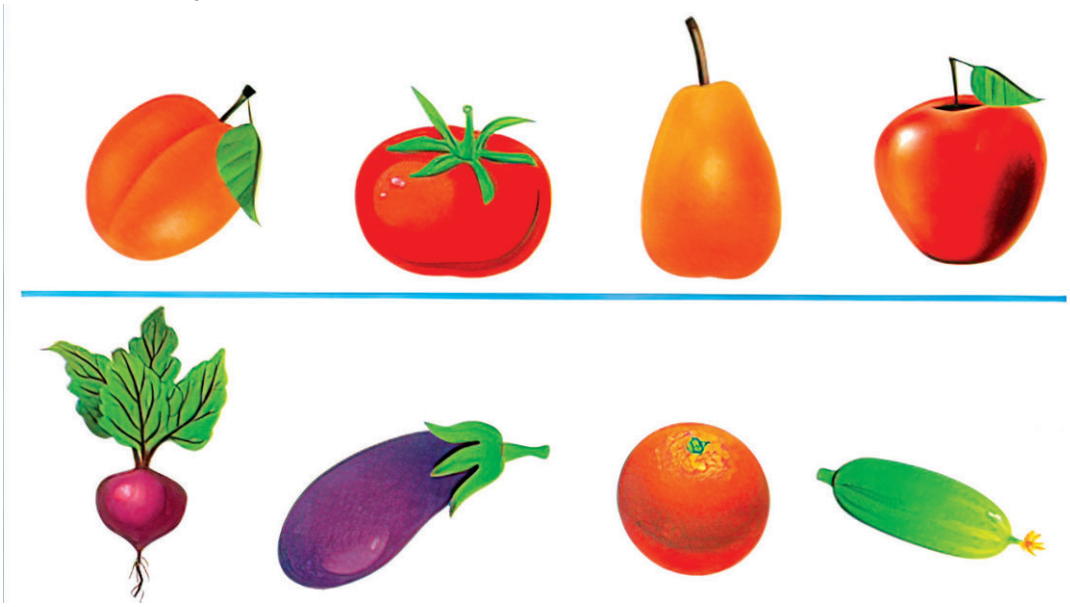

Сад — город

Роздивись малюнки.

Закінчи речення.

У саду росте багато … .

На городі ростуть … .

ДЕРЕВА, КУЩІ, ТРАВИ

Світ рослин великий і різноманітний. Рослини оточують нас усюди. Вони ростуть у лісах і на луках, у парках і скверах. Рослини живуть у річках, озерах, морях, океанах, у долинах і на високих горах. Людина вирощує різні рослини на полях і городах, у садах і теплицях, на балконі й підвіконні.

Рослини навколо нас величезні і дрібненькі, серед них є ті, що живуть багато років, і життя яких триває весну, літо, осінь — доки вдосталь сонячного світла й тепла.

Роздивись малюнок.

Запитання

1. Чим відрізняються зображені рослини? (Розміром.)
2. У високих, великих рослин стовбур який? (Міцний, здерев'янілий.)
3. Яке стебло в низеньких, невеликих рослин? (Соковите, гнучке.)
4. Як пов'язане життя рослин з неживою природою?
5. Що рослини одержують від неживої природи?

Дерева

Дерево — це багаторічна рослина з одним здерев'янілим стеблом - стовбуром, від якого відходять гілки, утворюючи крону. Дерева – це каштан, клен, липа, береза, осика, яблуня, груша, верба, сосна, ялина. Дерева очищують повітря, дарують людям красу і затишок, прохолоду і свіжість.

Роздивись малюнки. Зверни увагу на стовбур та крону дерева. Покажи стовбур дерева, його коріння, гілки, крону.

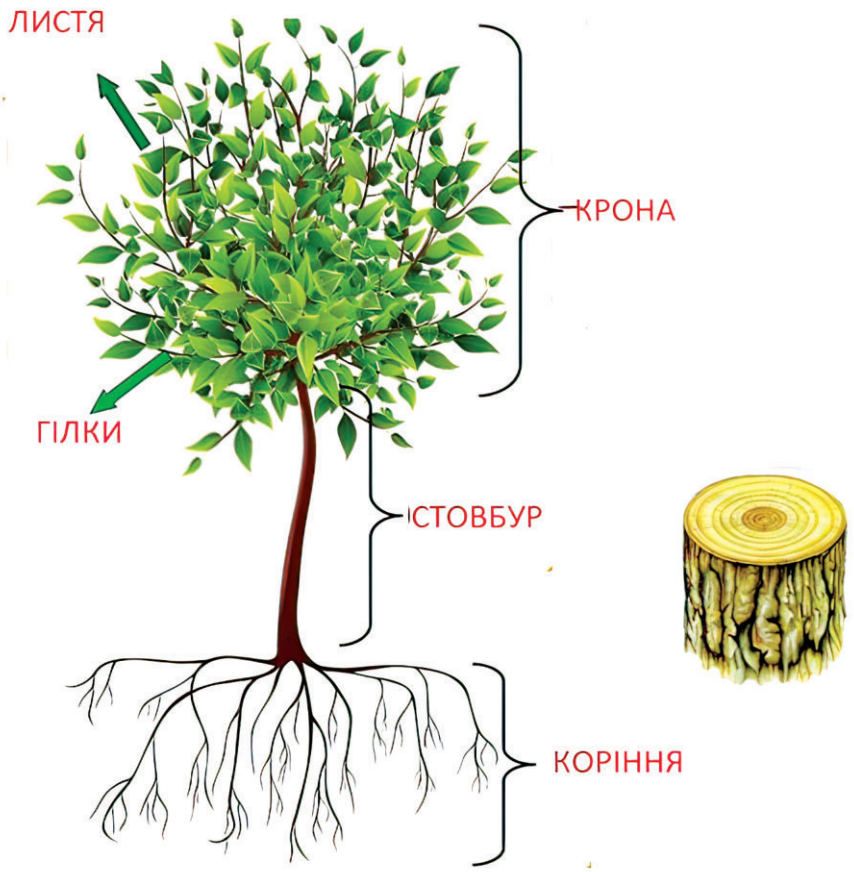

Дерево розвивається з плода-насіння, росте і виростає в рослину з міцним стовбуром. Вік спиляного дерева можна визначити за кільцями на пні.

За малюнком розкажи, як розвивається дерево.

Роздивись малюнки. Зверни увагу на стовбур та крону дерев.

Красуню берізку побачиш і в лісі, і в парку, і в полі. Її легко впізнати за білим стовбуром. Квітки берези зібрані в сережки.

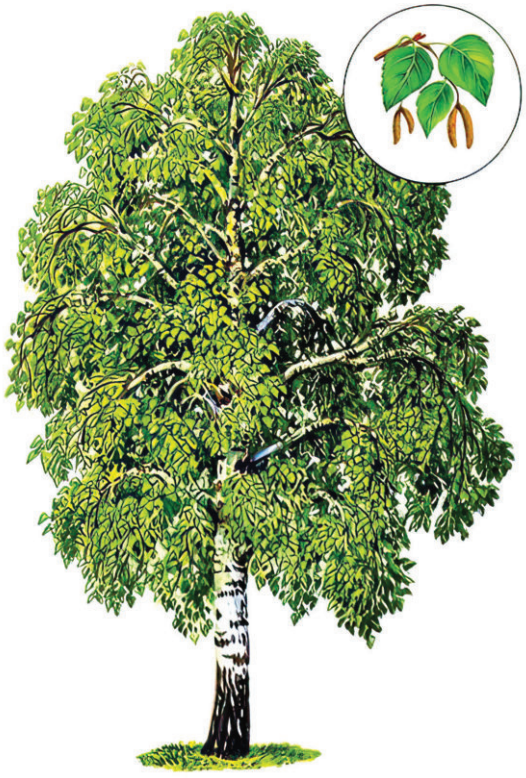

Дуб — могутнє дерево з міцним стовбуром. Плоди дуба називають жолудями.

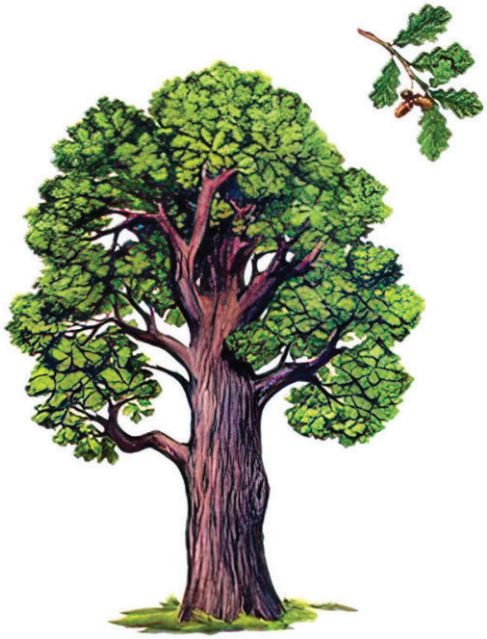

Клен можна впізнати за обрисом листків і плодами-крилатками.

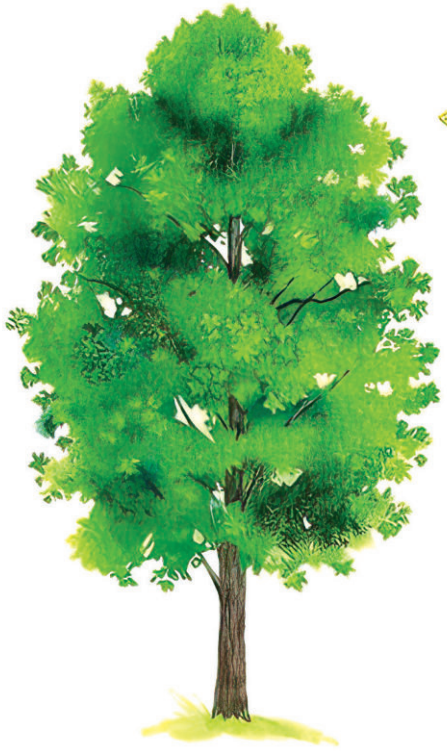

Поєднай плоди й листки з деревами, на яких вони виросли. Розкажи, що де росте. З якого дерева плід і листочок?

Знайди дерева одного виду. Порахуй їх за зразком: «Одна береза, дві берези...».

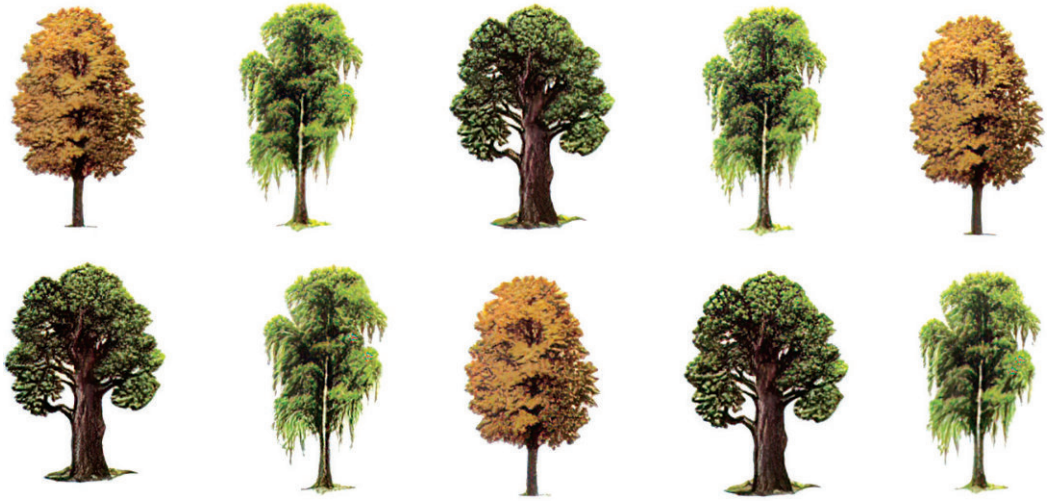

Знайди зайвий малюнок. Поясни, чому він зайвий.

Проведи пальчиком по кожній стежці від тваринки до листочка. Назви, хто який листок знайшов.

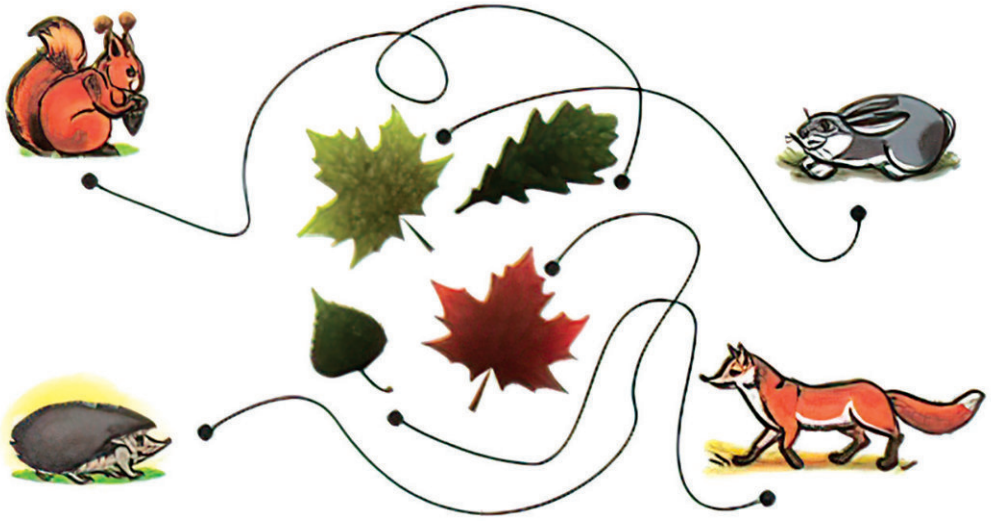

Знайди зайвий малюнок. Поясни, чому він зайвий.

Запитання

1. Які дерева ти знаєш?
2. Де можна побачити дерева?
3. Дерева належать: до живої чи неживої природи?
4. Яке дерево тобі подобається найбільше? Чому?

Кущі

Кущ — це багаторічна рослина, в якої від кореня відходять декілька міцних здерев'янілих стебел, значно тонших від стовбурів дерев.

У садку на кущах ростуть ягоди: малина, аґрус, смородина.

1. Назви ягоди, які ти любиш. Розкажи про них.
2. Назви колір ягід за зразком: аґрус — зелений; ...

У лісі на кущиках ростуть лісові ягоди: ожина, чорниця. Їх називають лісовими ягодами.

Ягоди дуже смачні й корисні. З них готують сік, компот, кисіль, желе, повидло, джем.

Склади розповідь про ягоду (на вибір) за планом-схемою.

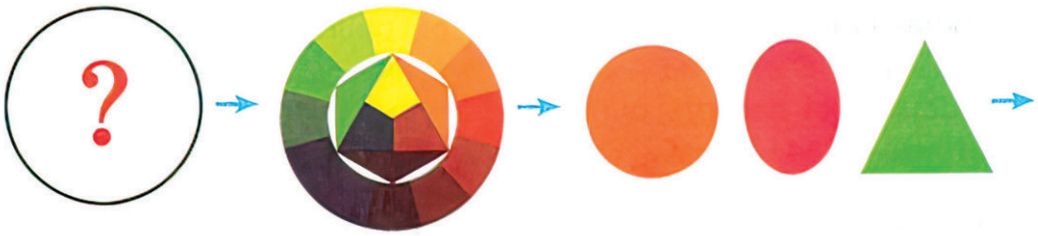

Назва Колір Форма

Смак Яка на дотик?

Де росте?

Що можна приготувати?

Роздивись малюнки. Склади за ними розповідь.
(Зразок: « У лісі ростуть … , а у саду збирають … .»)

Знайди, з якої гілки впав листочок.

Роздивись малюнки. Порівняй їх. Визнач, що подзьобав горобець.

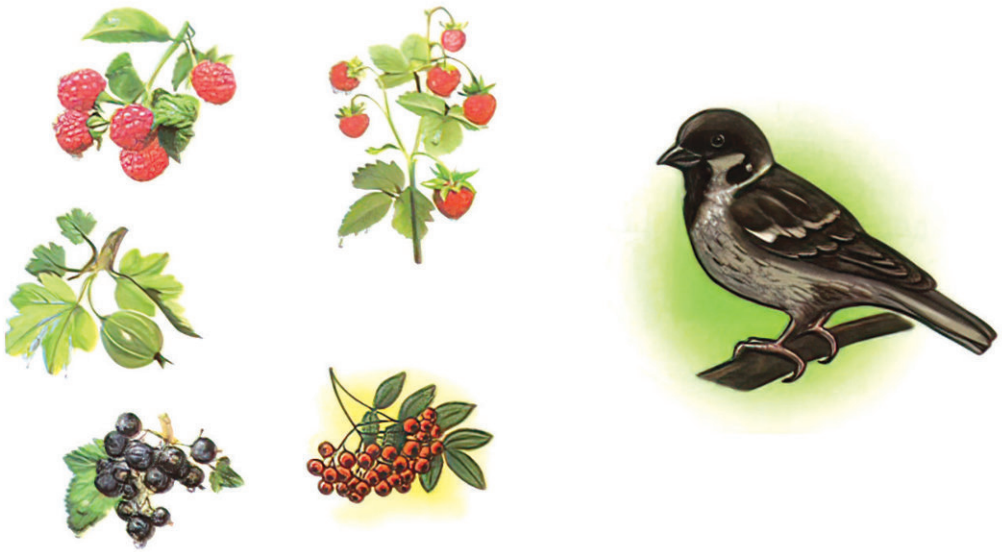

Запам’ятай!

Не можна їсти ягоди незнайомих рослин. Ягоди деяких рослин (вовчі ягоди, жимолость) отруйні для людини.

Трави

Трави (трав'янисті рослини) — це невисокі рослини з м'якими соковитими стеблами.

Кімнатні рослини

Рослини, які ростуть у приміщенні, називають **кімнатними**. Більшість кімнатних рослин — це трав'янисті рослини. Кімнатні рослини — куточок живої природи в помешканні людини у будь яку пору року. Вони дарують затишок і красу. Кімнатним рослинам не страшні люті морози, вітри, зливи, але їм необхідні світло, тепло, вода, повітря, ґрунт. За кімнатними рослинами доглядають люди. Щоб кімнатні рослини мали гарний вигляд, за ними треба правильно доглядати.

Доведи, що більшість кімнатних рослин — це трав'янисті рослини.

Роздивись малюнки. Розкажи, як слід доглядати за кімнатними рослинами.

Запитання

1. Які кімнатні рослини є в тебе вдома, у класі?
2. Для чого потрібно поливати кімнатні рослини?
3. Чому кімнатні рослини тримають поблизу вікон?
4. Чому взимку кімнатні рослини милують око?

Перші квіти весни

Трав'янисті рослини цвітуть на початку весни. Ці рослини накопичують поживні речовини з минулого року. Крізь торішнє листя пробиваються проліска, підсніжник, сон, підбіл (мати-й-мачуха).

Роздивись малюнки.

1. Скажи, які із зображених на малюнках рослини, ростуть у твоїй місцевості.
2. Опиши одну з рослин:

Де вона росте?
Коли цвіте?
Яке має стебло?
Якого кольору її квітка?

Запам'ятай!

Цих рослин дуже мало! Вони потребують охорони.

- Як ми можемо охороняти перші квіти весни?

ДОГЛЯД ЗА РОСЛИНАМИ САДУ І ГОРОДУ

Пригадай правила догляду за кімнатними рослинами. Подумай, чи підходять ці правила для догляду за рослинами в саду й на городі.

Запам'ятай!

• Землю в саду потрібно розпушувати, на городі — перекопувати.

• За рослинами потрібно доглядати: видаляти бур'яни, розпушувати ґрунт, удобрювати.

• Рослини саду та городу потрібно поливати.

- Які правила роботи в саду ти знаєш?
- Чи потрібно поливати сад і город, якщо йдуть дощі? Чому ти так вважаєш?

Підсумуй!

Рослини належать до живої природи. Доведи це.
Яке значення мають рослини для людей?
Які лікарські рослини ти знаєш?
Які фрукти та овочі ти знаєш? Де вони ростуть?
Роздивись малюнок. Назви органи рослини.

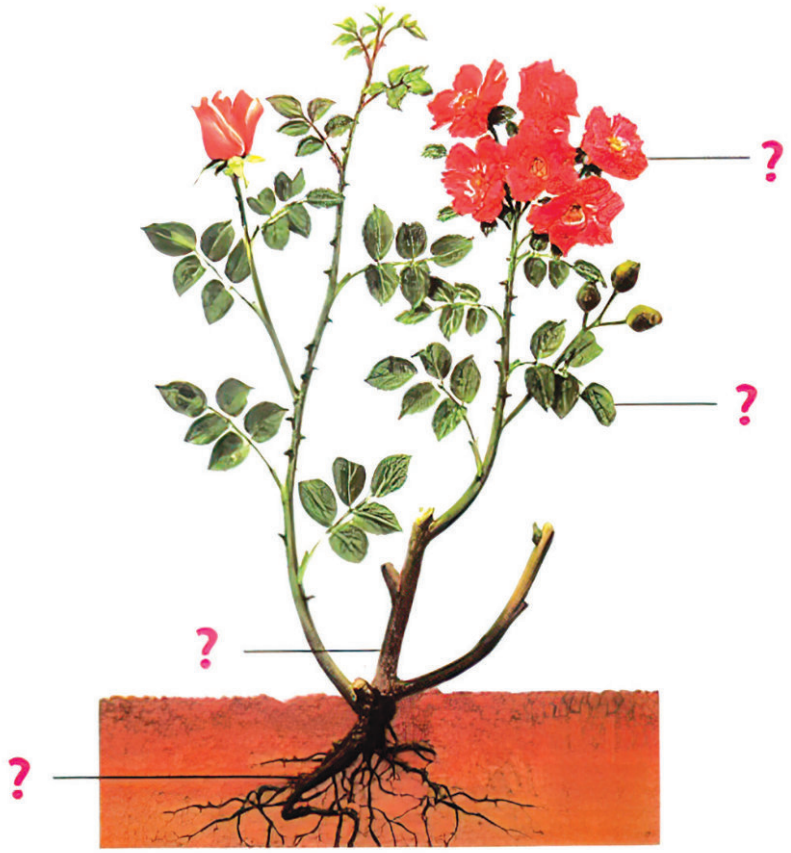

Береза — дерево. Доведи це.
Дуб — дерево. Доведи це.
Які ягоди ти знаєш? Опиши їх.
Як слід поводитися з незнайомими рослинами?
Які кімнатні рослини ти знаєш? Назви перші квіти весни у своїй місцевості.

ТВАРИНИ

Подивись навкруги … На гілках дерев сидять пташки, над квіткою кружляє метелик, на сонечку гріється кішка, в акваріумі плавають рибки. Усі вони – тварини. Тварини, як і рослини, це живі організми, які народжуються, дихають, живляться, ростуть, розмножуються, вмирають. Багатий і різноманітний світ тварин. Вони мешкають повсюди: високо в горах, в океанах та морях, у лісах, на луках, у пустелях та серед вічних снігів.

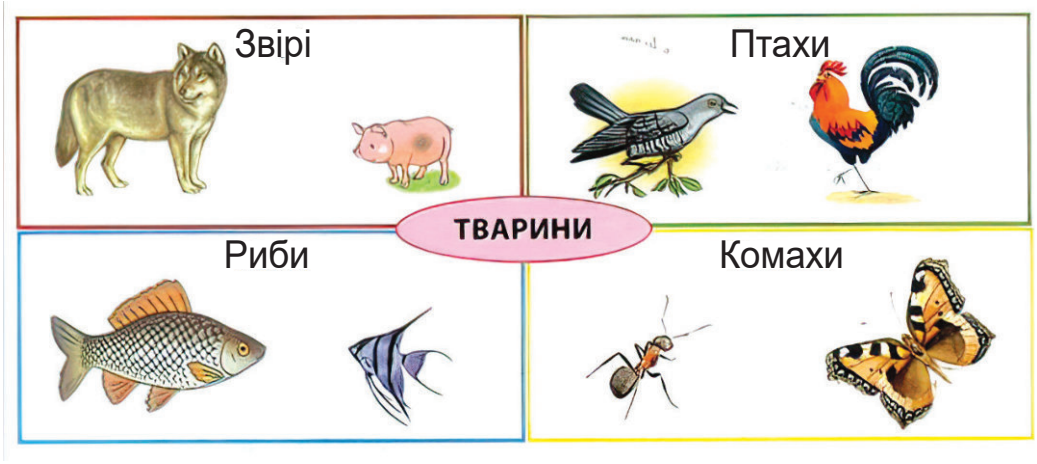

Звірі, птахи, риби, комахи – це тварини.

Уважно роздивись зображення тварин. Поміркуй, чим вони схожі між собою.

У більшості тварин тіло складається з **голови, тулуба, кінцівок** (ноги або лапи, крила, плавці), **хвоста.**

Тварини схожі між собою будовою тіла.

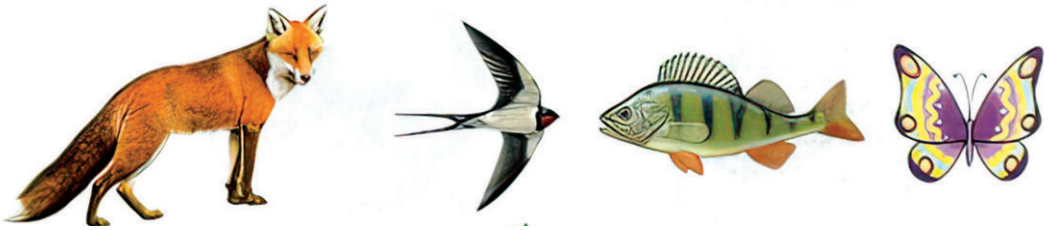

- Хто такі тварини? Де вони мешкають?
- З яких частин складається тіло більшості тварин?

Роздивись зображених тварин. Розкажи, як вони пересуваються.

Лазять

Літають

Як пересуваються тварини?

Повзають

Бігають

Стрибають

Плавають

Продовж речення.

- Звірі — це ведмідь, корова, ...
- Птахи — це горобець, качка, ...
- Комахи — це муха, мураха, ...
- Риби — це щука, акула, ...

1. Чим вкрите тіло звірів?
2. Чим вкрите тіло птахів?
3. Чим вкрите тіло риб?
4. Який малюнок зайвий у кожному ряді? Чому?

ДИКІ ТВАРИНИ

Роздивись малюнок. Поміркуй, як називають усіх цих тварин. Розкажи, де живе, чим живиться кожна тварина.

Дикі тварини живуть самостійно в природі: добувають собі їжу, влаштовують житло, виводять потомство.

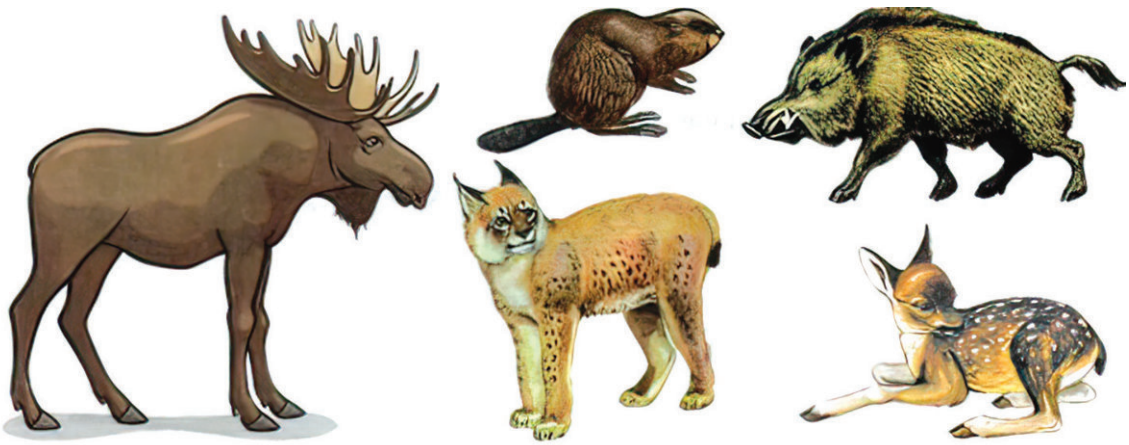

Мешканці лісу

Роздивись зображених звірів. Усі вони живуть у лісі. Тіло більшості звірів укрите шерстю. Своїх дитинчат вони вигодовують молоком.

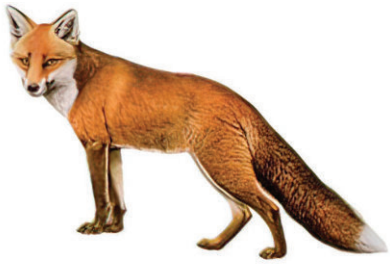

Відгадай загадку.

Влітку медом ласував,
досхочу малини мав.
А як впав глибокий сніг,
позіхнув і спати ліг.
Бачив чи не бачив сни,
а проспав аж до весни.*(Ведмідь)*

Розкажи, що ти знаєш про цю тварину.

Ведмідь — кремезний хижий звір з густим жорстким хутром. Має міцні лапи з кігтями і дуже короткий хвіст. Полює на лосів, косуль, оленів, кабанів. Любить ласувати ягодами, горіхами, комахами та медом. Зиму проводить у сплячці. Ведмедя занесено до Червоної книги України.

Відгадай загадку.

Лиш торкнись до колючок,
Він згортається в клубок.
Не вгадаєте ніяк?
Підказать вам? Це… *(Їжак)*

Розкажи, що ти знаєш про цю тварину.

Їжак – це невеликий звірок, тіло якого (крім черева) вкрите твердими голками і здатне скручуватися. Вдень їжак спить, а вночі виходить на полювання. Живиться він комахами, черв'яками, зміями, мишами, пташиними яйцями. Взимку їжак впадає у сплячку. Кормів їжак на зиму не заготовляє. Від хижих ворогів захищається колючками. Поїдаючи шкідливих комах, мишей, їжаки приносять людям користь. Тому їх треба охороняти.

Ти вже знаєш, що навесні в багатьох мешканців лісу народжуються дитинчата.

Згадай і назви, хто в кого народжується.

Зайченя – у …
Ведмежа – у …
Лисеня – у …
Їжаченя - у …
Оленя – у …
Білченя – у …

МЕШКАНЦІ ЗООПАРКУ

Багатьох тварин, які не водяться у нас, а живуть у теплих і холодних краях, можна побачити в зоопарку.

Роздивись зображених тварин. Спробуй назвати їх. Покажи, в кого є грива, бивні, ласти, хобот, роги.

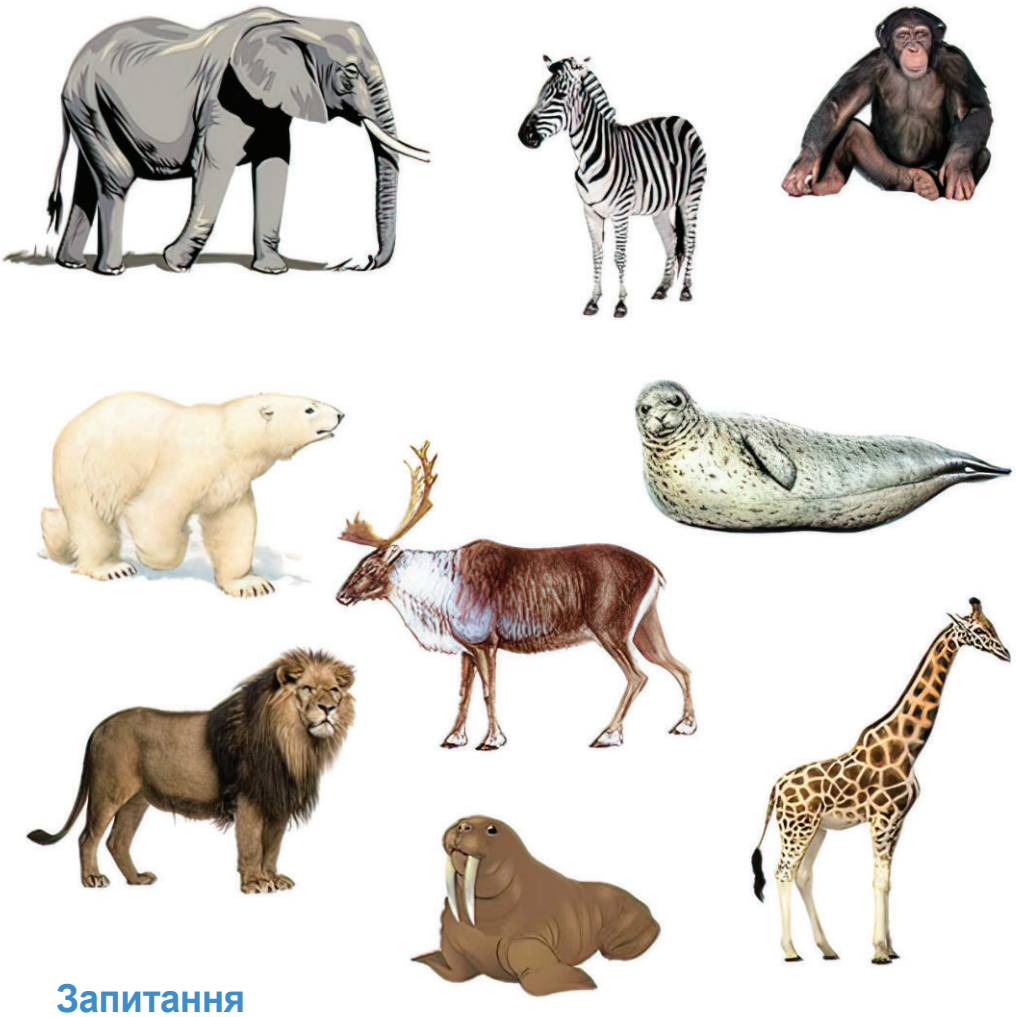

Запитання

1. Які із зображених тварин живуть у теплих краях?
2. Які із зображених тварин живуть у холодних краях?
3. Чи доводилося тобі бачити якусь із зображених тварин?

СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ

Роздивись малюнок. Поміркуй, як називають усіх цих тварин. Розкажи, де живе, чим живиться кожна з тварин.

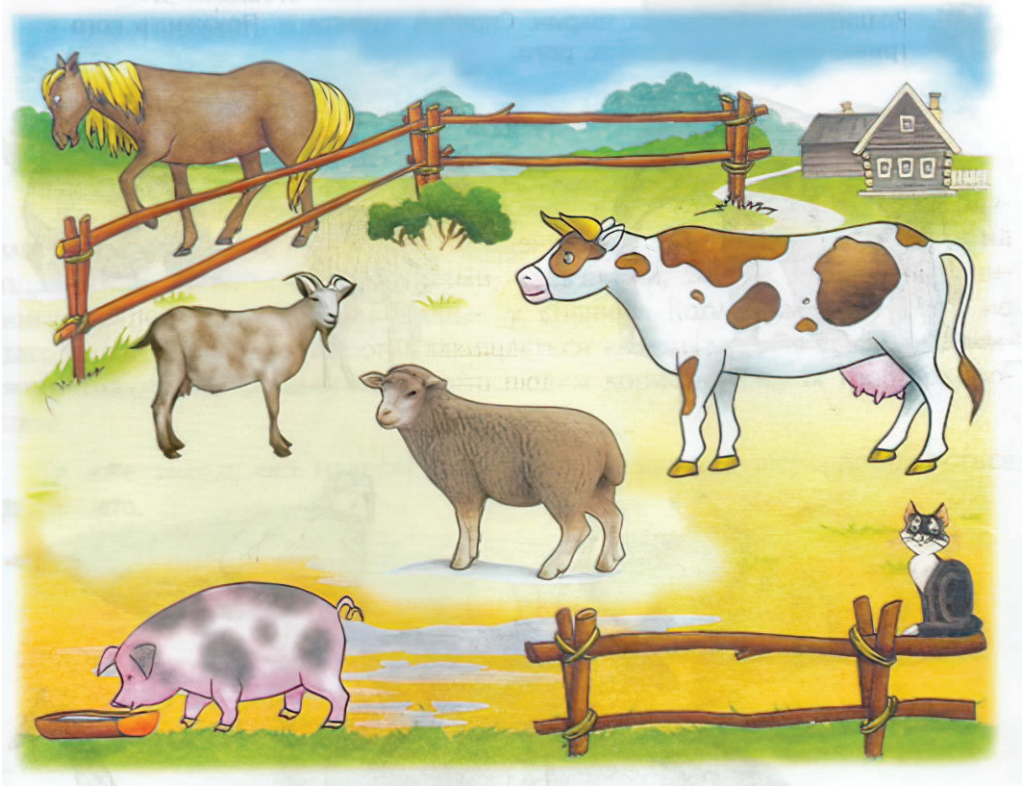

Свійські тварини живуть біля людей. Люди розводять їх, годують, влаштовують їм житло й мають від них користь.

Відгадай загадки.

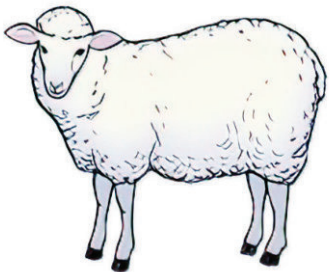

І мала, і кучерява,
і тихенька, і ласкава.
Має брата баранця,
називається ... *(Вівця)*

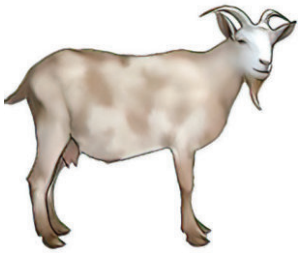

З рогами, а не бик,
доять, а не корова. *(Коза)*

Вівця і коза — витривалі й невибагливі свійські тварини.

Вівця має сильні ноги, пристосовані до далеких переходів у гірській місцевості. У цієї тварини гарний слух і гострий зір. Вівці дають вовну для вироблення шерстяних тканин, а також м'ясо, молоко, з якого роблять сир — бринзу. **Коза** — рогата тварина з бородою. Її тіло вкрите шерстю. Влітку коза живиться травою, листям, пагонами дерев, кущів, а взимку — сіном, картоплею та буряками. Козяче молоко має цілющі властивості. З вовни й пуху кіз виробляють високоякісні тканини.

Відгадай загадку.

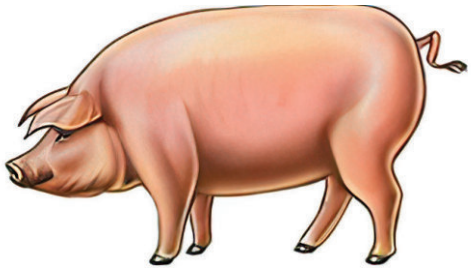

Хто з вас цю тварину знає?
Хто скоріше відгадає?
Гладенький бочок,
рожевий п'ятачок,
І хвостик — крючок! *(Свиня)*

- Яких свійських тварин ти знаєш?
- Кінь — це дика чи свійська тварина? Чому?
- Що ти можеш розповісти про свиню?

Тварини необхідні людині для існування. Вони дають продукти харчування, вовну для вироблення тканин, шкури для пошиття одягу і взуття. Деякі з них – друзі людини й помічники у важкій роботі.

За малюнками розкажи, яку користь мають люди від свійських тварин.

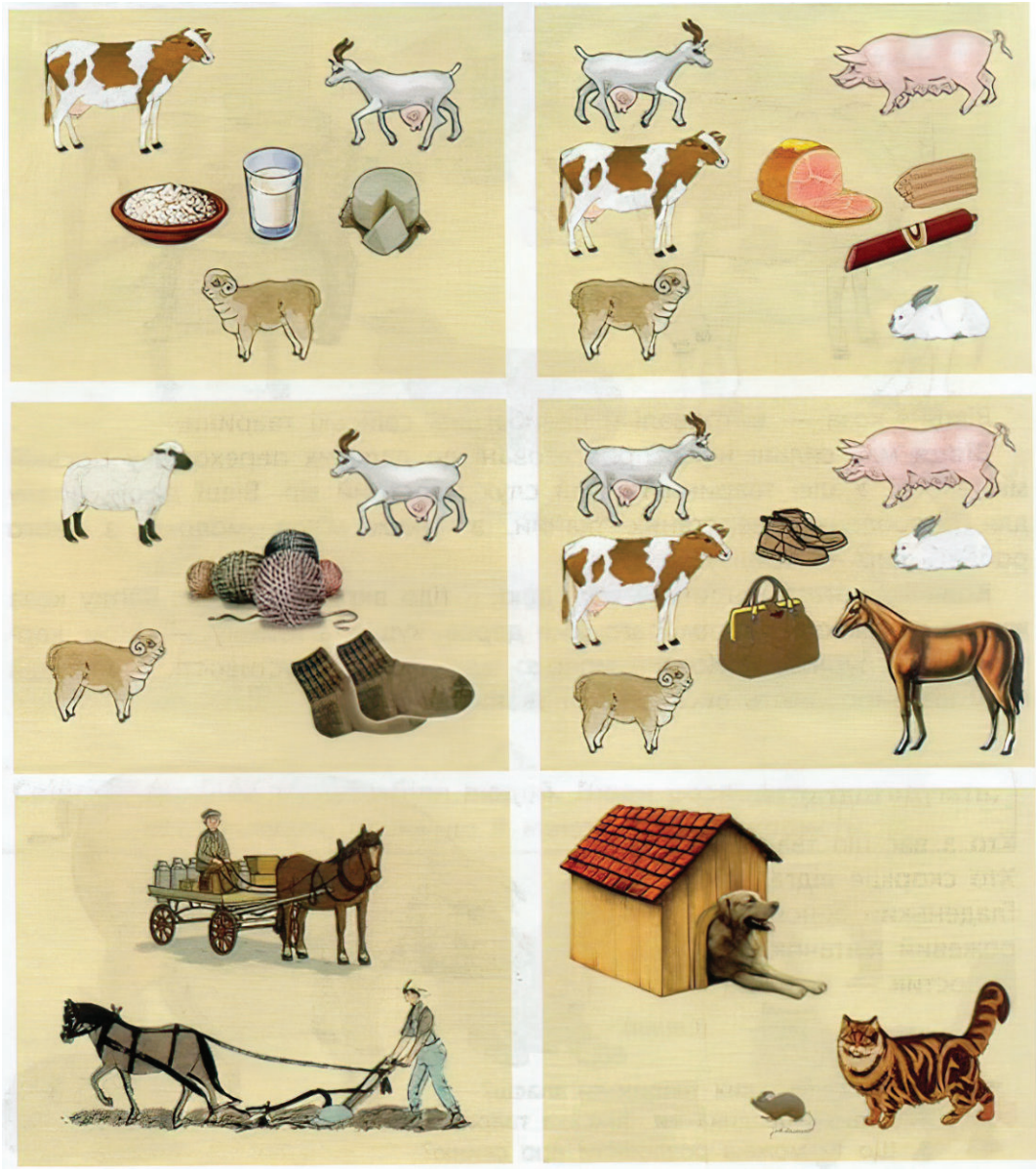

Доглядання свійських тварин

Щоб свійські тварини були здоровими, їх треба належно доглядати.

За малюнками склади розповідь про доглядання свійських тварин.

- Які свійські тварини дають молоко?
- Чи є в тебе домашній улюбленець? Як ти його доглядаєш?

Склади розповідь про свійську тварину за планом-схемою.

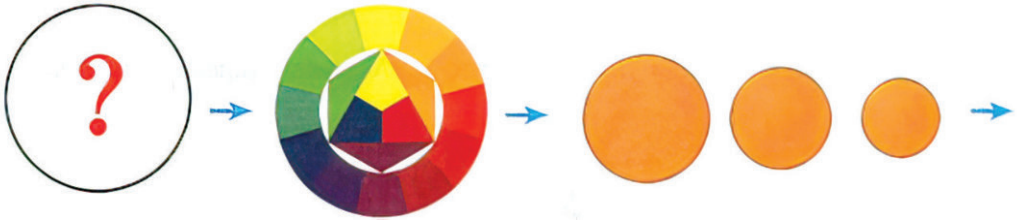

Назва Забарвлення Величина

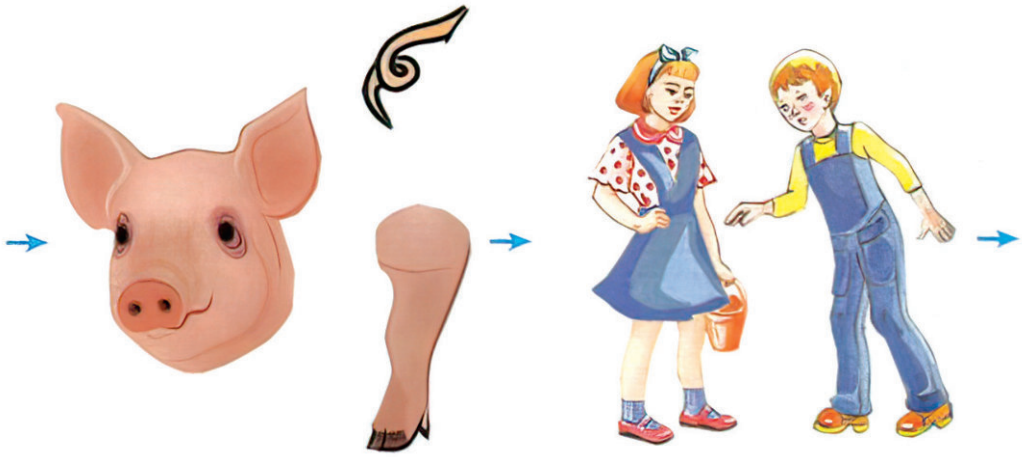

Частини тіла Як доглядають?

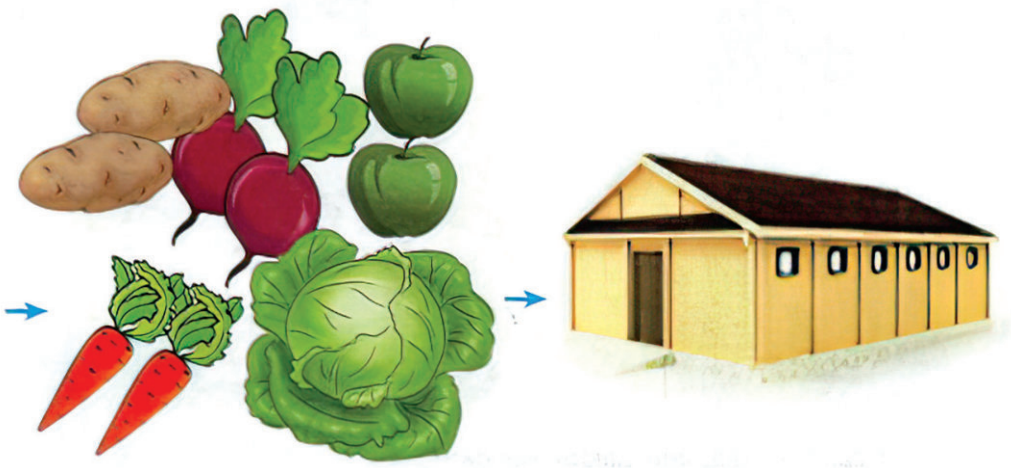

Чим живиться? Де живе?

Користуючись таблицею, склади розповідь про зображених тварин.

Тварина	Чим живиться?	Де живе?
		
		
		
		
		
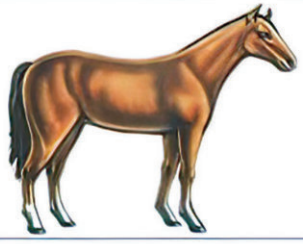	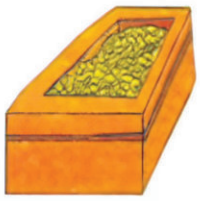	

- Які тварини належать до диких, а які до свійських?
- Чим свійські тварини відрізняються від диких?
- Для чого люди розводять свійських тварин?

ПТАХИ

Роздивись зображення птахів. Назви птахів, яких ти впізнав / впізнала. Опиши зовнішній вигляд птаха.

Горобець

Синиця

Дятел

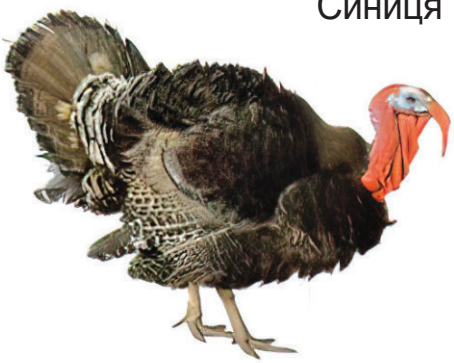

Індик

Чапля

Курка

Птахи - це тварини, тіло яких вкрите пір'ям. Передні кінцівки птахів - це крила, завдяки чому більшість птахів літає. Форма дзьоба птахів залежить від способу добування їжі. Ніжки у птахів бувають різної форми. Наприклад, у водоплавних птахів між пальцями ніг є перетинки.

Дзьоб

Лапки

Свійські птахи

Роздивись і назви зображених птахів.

Курка, індик, качка, гуска – свійські птахи. Основний корм для них – зерно. Гусей і качок розводять поблизу водойм, бо вони не можуть жити без води.

- Чому птахів називають свійськими?
- Як називають пташенят: курки, індика, качки, гуски?

Гуска – великий водоплавний свійський птах. У нього довга шия, короткі ноги з перетинками між пальцями, міцний дзьоб. Має гострий зір. Не боїться сильних морозів. Живляться гуски зеленими частинами рослин, овочами, насінням. Коли відчувають небезпеку, загрозливо шиплять.

Покажи на малюнку частини тіла гуски.

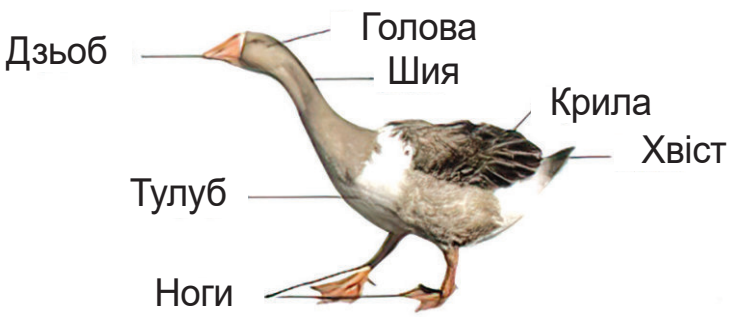

Індик — найбільший зі свійських птахів. Він дуже витривалий, рухливий, добре пристосований до пошуку кормів. Живляться індики рослинною їжею.

За малюнками розкажи, для чого люди розводять свійських птахів.

- Яких свійських птахів ти знаєш?
- Чим живляться свійські птахи?

Зимуючі птахи

Птахів, які ніколи не відлітають у вирій, називають **зимуючими**.

Пригадай і назви зимуючих птахів, яких ти знаєш.

Синиця – зимуючий птах, що селиться в лісах, парках, скверах по всій Україні. У цієї маленької пташки зелена спинка, низ жовтий, із широкою чорною смугою посередині. Крила і хвіст блакитно-сірі. На голові чорна «шапочка». Живиться комахами, павуками. Взимку люди підгодовують синиць насінням та шматочками сала. Пташенят синиця вигодовує комахами.

Перелітні птахи

Птахів, які завжди відлітають у вирій, називають **перелітними**. Це ластівки, шпаки, лелеки, дрозди, зозулі, жайворонки.

Шпак – перелітний птах, якого можна впізнати за пір'ям чорного кольору з металевим блиском і дрібними білими цяточками. Шпаки – одні з вісників весни. У березні вже чути їхню пісню. Також шпаки можуть відтворювати голоси інших птахів: цвірінькають, щебечуть, відтворюють свист людини. Шпаки селяться в спеціально влаштованих для них шпаківнях. Добуваючи їжу для себе і своїх пташенят вони знищують велику кількість гусені, метеликів, хрущів.

Майже всі птахи будують гнізда — на землі, на деревах, у дуплах, щоб відкласти яйця. Згодом з яєць вилуплюються маленькі пташенята.

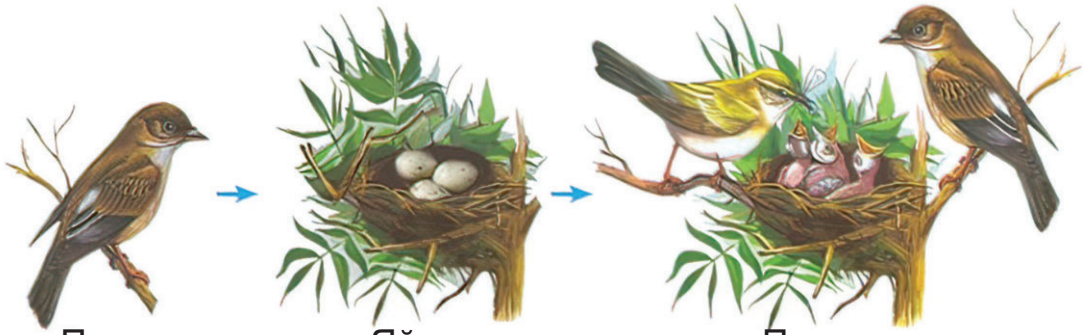

Пташка Яйця Пташенята

Роздивись малюнки.

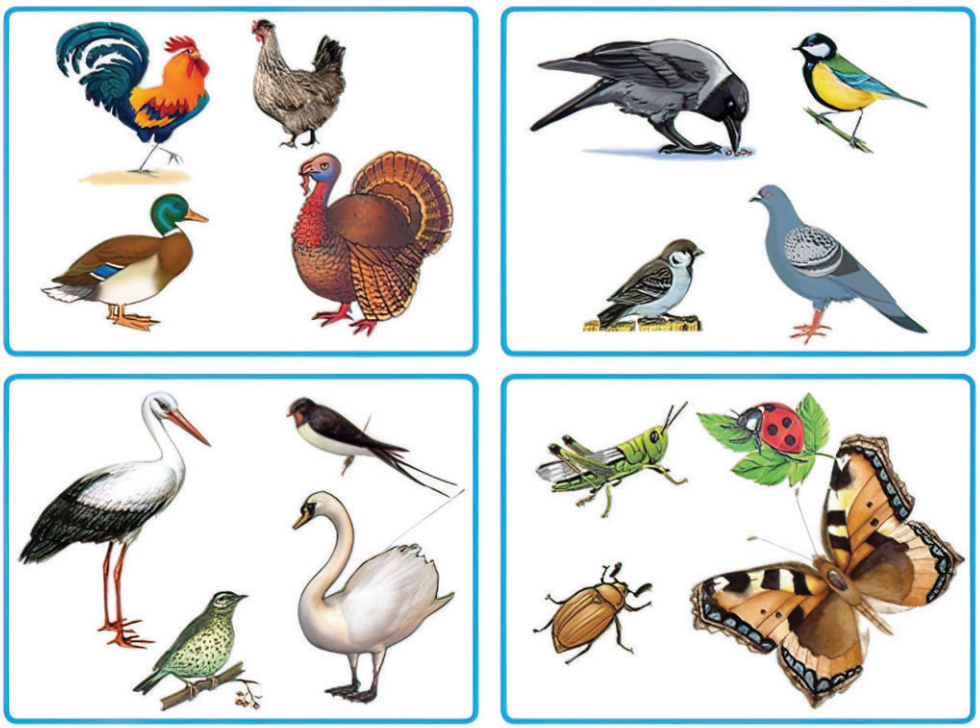

- Покажи, де зимуючі, де перелітні, а де свійські птахи.
- Покажи й назви частини тіла птахів.
- Знайди на малюнках комах. Назви їх.

РИБИ

Риби – це водні тварини, тіло яких вкрито лускою. Рухаються вони у воді за допомогою плавців та хвоста. На голові є зябра, якими риби дихають. Риби живуть у воді: в океані, морі, річках, озерах, ставках, акваріумах.

Роздивись малюнки. Назви риб, яких ти знаєш.

Щука

Оселедець

Мечоносець

Золота рибка

Скалярія

Окунь

Йорж

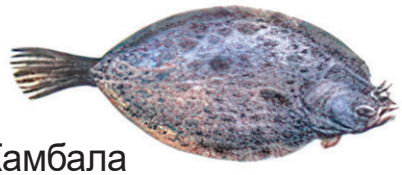

Камбала

Сом

Роздивись зовнішню будову риби.
Покажи на малюнку тулуб, хвіст, голову, очі, рот, плавці, луску, зябра риби.

У річках живуть щука, короп, карась, окунь, йорж, сом.

Щука — хижа риба з міцними гострими зубами. Забарвлення в неї сіро-зелене в цятку. Завдяки цьому вона легко ховається, а потім нападає на свою здобич. Щука дуже ненажерлива. Харчується рибами, жабами, комахами.

Короп має досить товсте, сплюснуте з боків тіло, яке вкрите великою лускою. На спині луска чорнувато-зелена, а на боках і череві — жовтувата. Невеликі риби гуляють зграйками, великі тримаються поодинці. Мальки живляться дрібними рачками, згодом — личинками комах, червами, молюсками, рідко — рослинами; дорослі коропи всеїдні.

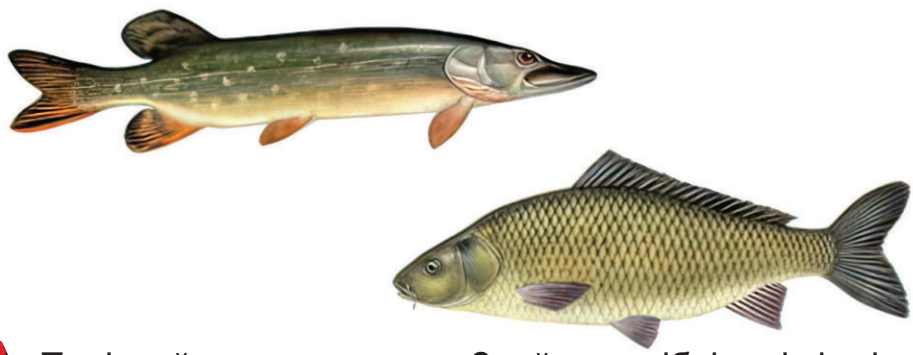

Порівняй коропа та щуку. Знайди подібність і відмінність.
Подумай, що допомагає щуці полювати.

Розмножується риба, відкладаючи ікру. З ікринок з'являються мальки. Дорослі риби не турбуються про своє потомство. Мальки самі харчуються та вчаться рятуватися від ворогів.

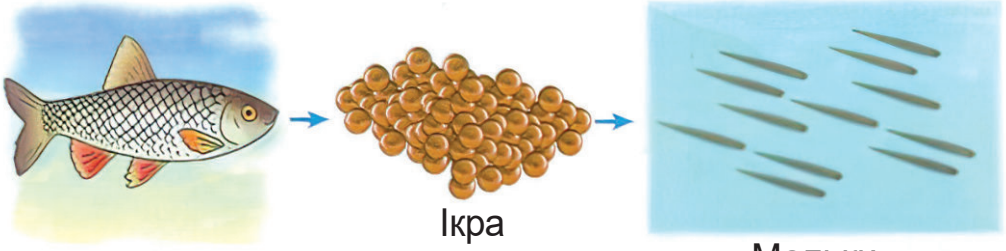

Риба Ікра Мальки

Узимку, коли вода замерзає, риби опускаються на дно й ведуть малорухливий спосіб життя.

З давніх-давен рибальство було в людини одним із головних способів добування їжі. Люди виловлюють диких риб, а також розводять їх у штучних водоймах.

Риба смачна і дуже корисна. Рибу смажать, варять, солять, запікають. З неї готують рибний суп – уху.

Знайди дві однакові риби й скажи, як вони називаються.

Запитання

1. Чим вкрито тіло риб?
2. Яких риб ти знаєш?
3. Звідки з'являються мальки?
4. Які страви з риби тобі смакують?

КОМАХИ

Комахи – це невеликі за розмірами тварини, які мають три пари ніг і одну або дві пари крил.

Роздивись малюнки. Назви комах, яких ти знаєш.

Метелик

Оса

Бабка

Бджола

Мураха

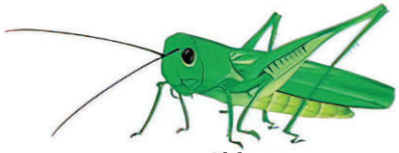
Коник

Сонечко

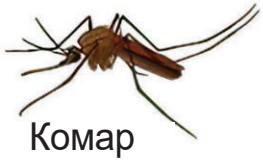
Комар

Муха

Жук

Комах дуже багато. Вони живуть усюди: у лісах, на луках, у парках, полях, садах, у водоймах та в ґрунті.

Ліси

Луки

Водойми

Ґрунт

- Скільки пар крил мають комахи?
- Де живуть комахи?

Пригадай зовнішню будову комахи – метелика.

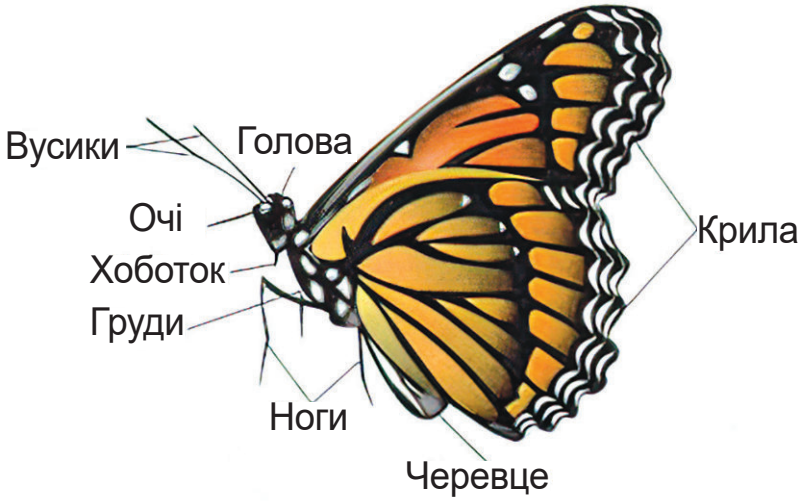

Більшість комах приносить користь, запилюючи рослини. Деякі комахи виробляють природні фарби, бджоли, мед, віск, шовкопряд – шовкову нитку.

Багато комах завдають шкоди лісам і зеленим насадженням. Окремі комахи переносять збудників небезпечних хвороб людини, тварин і рослин.

Послухай вірш. Поміркуй, чому потрібно берегти комах.

Бережіть комашок, діти:
Всі вони повинні жити.
Як не стане в нас комах,
То загине кожний птах.
Як підемо на лужок,
Не побачимо квіток.

- Яких корисних комах ти знаєш?
- Яких шкідливих комах ти знаєш?
- Що було б, якби не стало комах?

ЗМІСТ

НАВКОЛИШНІЙ СВІТ 4
Що з чого виготовляють 6

ЖИВА І НЕЖИВА ПРИРОДА 10
Природні явища 14
Сонце 17
Тривалість дня і ночі 20
Погода 25
Повітря 26
Вода 28

ПОРИ РОКУ 30
Зима 30
Весна 36
Літо 44
Осінь 52

РОСЛИНИ 58
Дикорослі й культурні рослини 58
Лікарські рослини 61
Органи рослини 62
Розвиток рослини 63
Овочі 64
Фрукти 70
Дерева, кущі, трави 74

ТВАРИНИ 89
Дикі тварини 91
Мешканці зоопарку 94
Свійські тварини 95
Птахи 101
Риби 106
Комахи 109

Навчальне видання

Сніжана ТРИКОЗ
Ганна БЛЕЧ

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для осіб
з особливими освітніми потребами (F70)
2 клас (у 2-х частинах)
Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Відповідальний редактор І.Тютчева
Редактор Н. Жембровська
Макет обкладинки Н.Москаленко
Комп'ютерна верстка І. Торохтій

Формат 84x108/16. Папір офсетний. Гарнітура Arial
Друк офсетний. Ум. друк.арк. 11,76 обл.-вид.арк. 7,92
Наклад 10 226 прим.
Зам.№ 24-07-1116

В оформленні підручника використано деякі світлини з вільних джерел мережі «Інтернет» та матеріали фотобанку *Shatterstock*
Бренди та ресурси зображуються лише з освітньою метою
та не є закликом до їх купівлі/відвідування

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО АТЛАНТ»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7928 ВІД 08.09.2023
Адреса редакції: 02095, м.Київ, вул. Княжий затон, 9а, офс 369
E-mail: atlant_publishing@ukr.net

Віддруковано у ТОВ «ПЕТ», вул. Максиміліанівська,17, м Харків, 61024
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6847 від 19.07.2019р.

